

**COM FER
CONTES DE
CIÈNCIA**

Educació Primària

COM FER CONTES DE CIÈNCIA

Educació Primària

Obra Social
Fundació "la Caixa"

Edició	Obra Social Fundació “la Caixa”
Autores	Gemma Lienas Massot Mireia Lienas Massot Ruth Ribó
Correcció dels textos	Jordi Palou
Disseny i maquetació	Lisa Coca

Gemma Lienas Massot (Barcelona, 1951). Llicenciada en Filosofia i Lletres. Es-criptora, col·laboradora de diferents mitjans de comunicació i conferenciant. Ha publicat, entre altres llibres, *El diari lila de la Carlota*, *El diari vermell de la Carlota*, *El diari groc de la Carlota*, *Bitllet d'anada i tornada*, *La meva família i l'àngel*, *Cul de sac*, *Així és la vida*, *Carlota*, *La lluna en un cove*, com també les sèries *La Tribu de Camelot*, *L'Emi i en Max* i *La fada Menta*. Durant una quinzena d'anys va ser directora d'edicions a diverses editorials i, anteriorment, professora de llengua i literatura. Ha estat professora en dos postgraus de Tècniques Editorials i Escriptura Narrativa a la Universitat de Barcelona.

Mireia Lienas Massot (Barcelona, 1953). Llicenciada en Filologia Hispànica el 1977 i diplomada en Magisteri el 1979 per la UAB. Mestra des del curs 1981-1982 a l'escola concertada L'Avet de Terrassa en diferents nivells: infantil, primària i secundària. Va exercir-hi el càrrec de directora pedagògica durant deu anys.

Ruth Ribó (la Seu d'Urgell, 1986). Llicenciada en Filologia Clàssica. Assistent de Gemma Lienas, correctora i guionista.

INTRODUCCIÓ

El material *Com fer contes de ciència* neix després de gairebé una dècada de vida del concurs “**Fem contes de Ciència**”, auspiciat per l’Obra Social “la Caixa”.

L’objectiu d’aquest material és doble. D’una banda, facilitar als i les ensenyants de primària una eina per treballar l’expressió escrita a l’escola i, concretament, perquè puguin ajudar l’alumnat a desenvolupar narracions curtes sobre ciència. D’altra banda, hi ha la voluntat d’estimular les escoles a participar en el concurs.

Escriure contes de ciència és una concreció d’una activitat molt més àmplia: escriure contes. És per això que, inicialment, la proposta se centra en com desenvolupar una narració de manera general i, cap al final, es focalitza en la ciència.

Com fer contes de ciència s’ha pensat perquè el professorat pugui treballar diferents temes (punts 1 a 9):

- **la creativitat, per ajudar a trobar idees i desenvolupar-les;**
- **la construcció de la història pròpiament dita (personatges, temps, espai, esdeveniments, estructura);**
- **alguns aspectes de llengua (connectors, signes de puntuació, aspectes estilístics).**

Cadascun d’aquests temes té tres apartats:

- **la teoria;**
- **els exemples;**
- **els exercicis.**

La part teòrica està pensada per al professorat. És per això que s’ha de prendre com un marc de referència que el professorat haurà d’adaptar al nivell de l’alumnat.

Els exemples, en canvi, hem procurat que siguin senzills d’entendre, de manera que puguin ser usats a qualsevol nivell de primària.

Per a cada bloc teòric hi ha un seguit d’exercicis, dividits en tres nivells de dificultat, que es corresponen amb els tres nivells de la primària: cicle inicial, cicle mitjà i cicle superior.

Els últims dos temes (punts 10 i 11) són més específics per escriure contes de ciència.

Dins del tema “Crear un conte de ciència”, el professorat pot trobar idees per connectar qualsevol conte que es vulgui escriure amb la ciència.

Al tema “El taller del conte de ciència”, el professorat podrà practicar amb l’alumnat tot el que s’hagi après per escriure, finalment, un conte de ciència.

Per acabar (punt 12), el professorat trobarà una bibliografia, organitzada per nivells, de contes i novel·les per a infants i relacionades amb la ciència.

Esperem que us sigui ben útil. Bona feina!

1. LA CREATIVITAT

La creativitat és tant la capacitat d'inventar alguna cosa per primera vegada, com la capacitat per trobar solucions noves a un problema, com les ganes de transformar el món.

En la vida quotidiana, cada dia expressem la nostra creativitat de moltes maneres diferents. La manera com ens vestim, com ens comuniquem amb els altres, com juguem, etc., en són alguns exemples. De fet, totes les persones són creatives.

La clau de la creativitat és la imaginació. I per això cal deixar volar la ment, deixar que les imatges, les paraules, els colors... es moguin lliurement dins el nostre cap.

La imaginació es pot exercitar i, per tant, podem fer que millori. Quan fem esport, millorem els músculs, i cada dia que passa estan més forts i responen millor. Amb la imaginació passa el mateix: com més l'exercitem, aconseguim resultats més bons.

Les idees

Per escriure un conte, el primer ingredient que cal és una idea. La idea és el punt de partida de qualsevol tipus de creació.

Les idees no són difícils de trobar perquè són a tot arreu. L'única cosa que cal fer per copsar les idees és parar atenció, estar amb les antenes ben aixecades.

Hem d'observar, sentir, olorar, escoltar, pensar, recordar... per no perdre cap idea que ens cridi l'atenció. Per això, el millor que podem fer és dur sempre amb nosaltres una llibreta i un bolígraf, on podrem anar-ho apuntant tot.

Orígens de les idees

Les idees poden tenir orígens diferents.

1. Un record de la nostra vida o un somni que hem tingut. Per exemple, una anècdota d'un viatge, d'una festa o d'un dia d'escola o una imatge que ens ha aparegut en un somni.

2. Una conversa. Pot ser una paraula que sentim pel carrer, per exemple: *espadat*. O una conversa sentida a l'autobús; per exemple, dues persones que parlen d'un problema que han tingut a casa. O una experiència que ens explica un company o companya de classe.

3. Un text o una imatge. Per exemple, pot resultar-nos estimulants una frase feta, com ara "la lluna en un cove". O un vers o un fragment d'una cançó. També pot ser que estiguem llegint una novel·la que ens suggereixi un tema per escriure. De vegades el motor pot ser un dibuix, una fotografia o una pel·lícula.

4. Un tema que ens resulta estimulants. Per exemple, els vaixells o l'esport. O la ciència.

5. Una idea que transformem a partir d'una altra que ja existeix i creem una nova història. Per exemple: imaginar un conte tradicional canviant-ne els personatges (un príncep covard, un monstre poruc, etc.).

EXEMPLES

Qualsevol objecte, so, olor, imatge, paraula, etc. pot ser la llavor d'una futura història. Així, un dibuix d'un àngel en una nadala ens pot portar a inventar un conte humorístic sobre un àngel molt tocat i posat que apareix a la cuina d'una família. L'olor de peix ens pot portar a inventar una història d'un nen que es fa amic d'un pescador. Una notícia de la televisió ens pot portar a escriure un conte de misteri...

Com fer créixer les idees

Un cop tenim la idea, hem de treballar per fer-la créixer. Tenim diverses maneres de fer-ho, però potser les més efectives són:

- Les associacions d'idees: buscar què ens suggereix una paraula o mirar d'ajuntar diverses paraules d'una llista...
- Els canvis de perspectiva: jugar a canviar la forma de mirar les coses. Per exemple, les cases estan arrelades a terra, però, i si volessin?

EXERCICIS

Nivell 1 (cicle inicial)

Com fer créixer les idees

A. Insistirem en la multitud de fonts d'inspiració que tenim al nostre voltant per crear històries. Cal tenir els ulls i les orelles ben oberts i posar-hi molta imaginació. Direm als nens i nenes que s'imaginin els elements següents com a éssers vius i, a partir d'aquí, desenvoluparem diferents diàlegs:

- **Què li diu un ganivet a una cullera?**
- **Tenen bona relació unes sabates i uns mitjons?**
- **Són amics la nina i el tren de juguina?**
- **I el cacau i la llet, què tal ho porten?**
- **Què farien si es trobessin en un parc un llapis i una goma?**
- **I l'aspiradora i l'escombra, són rivals?**

Si les criatures proposen nous binomis, els acceptarem. Dels diàlegs que hagin sortit, en triem un per construir la nostra pròpia història. La farem col·lectivament i oralment.

B. Escriurem a la pissarra unes quantes paraules ben diferents. Per exemple:

Cargol	Pluja	Platja
Sol	Verd	Excursió
Patinet	Tren	Gran
Astronauta	Mare	

Cada alumne escull una de les paraules i diu tres elements que li suggereix. Per exemple, podem associar la paraula *cargol* a tardor, pluja i fulles d'enciam. Però les associacions poden ser menys convencionals:

Cargol—bunyol
Cargol—mullar-se
Cargol—galleda
Cargol—tornavís

EXERCICIS

Nivell 2 (cicle mitjà)

Com fer créixer les idees

A. Insistirem en la multitud de fonts d'inspiració que tenim al nostre voltant per crear històries: un record de la nostra vida o un somni que hem tingut, alguna cosa que ens expliquen o que sentim, una frase o paraula que llegim, un tema que ens resulta estimulant o bé una idea que transformem a partir d'una altra que ja existeix. Cal tenir les orelles i els ulls ben oberts i estar sempre alerta!

Entre tots pensarem les situacions que es produirien si un bon dia ens aixequéssim i...

- Els semàfors haguessin deixat de funcionar.
- No existís el futbol.
- Hagués desaparegut el color vermell.
- Quan diguéssim una mentida, se'ns tenyís la pell de color lila.
- Els gossos i els gats parlessin.
- No sortís el sol i sempre fos fosc.
- Els infants fossin més alts que els adults.
- No existís la televisió.

Cadascuna d'aquestes situacions, que podem enfocar des d'un prisma ben divertit, ens pot conduir a la creació d'una narració plena d'imaginació.

B. A partir d'una paraula farem diferents associacions, que poden ser des de qualsevol àmbit, des del més real (pa → forn) fins arribar a l'àmbit emotiu (pa → àvia). Per exemple:

Pa → forn → forner → blat → pastissos → esmorzar → converses → àvia

Aquestes associacions poden constituir l'origen d'una història.

Com fer créixer les idees

Nivell 2 (cicle mitjà)

EXERCICIS

Nivell 3 (cicle superior)

Com fer créixer les idees

A. Portarem a classe diaris diversos. L'alumnat retalla el titulars que trobi més interessants, més divertits, més curiosos... Un cop retallats, els posem tots junts en una capsa. Sense mirar, surten diferents nens i nenes i n'agafen dos cada vegada. Per exemple, els titulars poden ser:

- **Hi ha material per a dos o tres discos més de Michael Jackson.**
- **Espanya ha destruït 6 milions de vacunes contra la grip A.**
- **Ja no hi ha Pirineus: Catalunya i França estan unides pel tren d'alta velocitat.**
- **Sóc el que els meus pares mengen.**
- **Un dels planificadors de l'11-M vigilava l'ambaixada dels Estats Units.**
- **Mario Vargas Llosa rep el premi Nobel de literatura.**
- **El Teatre Lliure de Barcelona renova el sistema de venda d'entrades en línia.**
- **El CD de la marató de TV3 surt a la venda diumenge amb el diari.**

Seguidament construïm una història unint una parella de titulars. Poden sortir històries estrafolàries, reals, entretingudes...

B. Davant d'una situació molt concreta, podem fer conjectures: per què s'ha produït aquell fet? Per exemple, anem amb autobús i el conductor frena de cop. Què ha passat?

- 1. El conductor s'està adormint.**
- 2. Davant de l'autobús hi ha un elefant enorme.**
- 3. El carrer per on circulava l'autobús ha desaparegut.**

Proposarem les situacions següents i cadascú en el full hi posarà tres possibles causes que han portat a desencadenar aquell fet. Després les comentarem entre tots i veurem les conjectures més realistes i les més imaginatives. Les situacions poden ser les següents:

- **Anem per la selva i ens cau un coco al cap.**
- **Una nena surt de casa i no veu cap persona ni cap cotxe, tot està desert.**
- **Estem visitant un zoo i un lleó s'ha escapat de la gàbia.**
- **Un noi va passejant pel carrer i de sobte es troba enfilat dalt d'una grua.**
- **Estic dinant en un restaurant i comença a sortir un fum espès de la cuina.**
- **Arribem a l'escola i ens diuen que tenim festa.**

Com fer créixer les idees

Nivell 3 (cicle superior)

2. ELS ELEMENTS DE LA HISTÒRIA: ELS PERSONATGES

Els personatges són un element essencial en un conte o una novel·la. Abans de començar a escriure, és molt important treballar-los bé per tal que, després, resultin creïbles i actuïn de manera versemblant. Això no vol dir que hagin d'estar obligatòriament basats en persones reals, sinó que la manera de ser del personatge ha de ser coherent amb el que fa al llarg de la història.

Classificació dels personatges

1. El personatge principal i el secundari

El personatge principal és aquell que participa directament de les accions que s'expliquen. És imprescindible, ja que sense ell no tindríem història. De vegades, hi ha més d'un personatge principal. Els personatges secundaris, en canvi, tenen una participació indirecta i menor en la història. Tot i que la seva presència no és fonamental, ha d'haver-hi algun motiu pel qual apareixen a la història; si el motiu no existeix, el personatge no ens cal.

2. El personatge pla i el personatge rodó

Els personatges plans són esquemàtics, no tenen matisos i no canvien al llarg de la història, passi el que passi al seu voltant. Són personatges amb una o dues qualitats marcades. Són personatges plans, per exemple, la majoria de personatges dels contes tradicionals. En canvi, els personatges rodons són complexos i no els podem definir amb una única paraula. Són aquells que sofreixen una transformació al llarg de l'obra, de manera que la història que expliquem és també la història d'aquest canvi. Són, per tant, motors de les històries.

Els contes o relats acostumen a fer servir personatges plans perquè un text curt no permet treballar gaire a fons els personatges.

3. El personatge protagonista i l'antagonista

Protagonista és una paraula grega que vol dir "el primer lluitador". Tal com el seu nom indica, el protagonista és el personatge que al llarg de la història va topant amb conflictes que li fan difícil arribar a aconseguir el seu objectiu.

Antagonista és una paraula també grega que vol dir "el que lluita contra". Així, doncs, l'antagonista és aquell que posa traves al protagonista per tal que no pugui aconseguir el seu objectiu.

En una història sempre hi ha protagonista, però pot no haver-hi cap personatge que faci d'antagonista; en aquest cas, les traves a què ha de fer front el protagonista són d'una altra mena: forces de la natura, una institució, personatges diversos, etc.

EXEMPLE

El conte de la Caputxeta vermella

De bon matí, a casa, la mare de la Caputxeta vermella li demana que dugui un cistell a la seva àvia, que viu enmig del bosc. Tot i que la seva mare li demana que no s'entretingui, la Caputxeta no li fa cas i, al bosc, es posa a collir flors. La troba el Llop, que l'enganya i li fa dir on viu la seva àvia. Mentre la Caputxeta encara està collint flors, el Llop arriba a casa de l'àvia i se la menja. Una mica més tard, la Caputxeta hi troba el Llop que, fent-se passar per l'àvia, finalment també se la menja. Unes hores més tard, un llenyataire entra a casa de l'àvia i fa un tall a la panxa del Llop perquè l'àvia i la Caputxeta en puguin sortir.

La protagonista del conte és la Caputxeta vermella, que és el personatge que al llarg de la història topa amb els conflictes. En canvi, el Llop n'és l'antagonista, ja que posa traves perquè la protagonista aconsegueixi el seu propòsit: dur el cistell a la seva

àvia. L'àvia, la mare i el llenyataire són personatges secundaris: la seva participació en la història és menor. Tots quatre són personatges plans, ja que no pateixen cap canvi al llarg del conte.

La fitxa del personatge, el retrat i l'etopeia

Perquè un personatge sigui creïble és important que, abans que res, se'l cregui la persona que escriu. Per això, és bàsic definir com són els personatges, tant físicament com psicològicament. És important començar fent-ne una fitxa en la qual hem d'incloure:

- Una fotografia o imatge. Podem trobar-ne una en un diari, una revista, a internet, etc. L'única condició és que la imatge s'adeqüi al personatge que hem imaginat.
- L'edat, el sexe i el nom.
- Els trets físics. Per a això, cal respondre a preguntes com ara: duu els cabells curts o llargs? Porta ulleres? Té la pell clara o fosca? Per fer el retrat d'un personatge, és molt útil partir d'una imatge o fotografia.
- Els trets psicològics. Cal respondre a preguntes com: és una persona forta o dèbil? És alegre o pessimista? Li agrada estar amb altres persones o prefereix estar sola? És treballadora o més aviat mandrosa?
- Podem completar la fitxa amb qüestions referides als seus gustos o a les seves activitats (li agrada menjar xiclet, no suporta els espínacs, juga a bàsquet...).

Quan en una narració expliquem les característiques físiques dels personatges, diem que n'hem fet el *retrat*.

Quan en descrivim, en canvi, les característiques psicològiques, ho anomenem *etopeia*.

EXEMPLE A

Aquest és el retrat d'una bruixa que apareix a *La Carlota i el misteri del túnel del terror*, de **Gemma Lienas** (Estrella Polar):

“Hi vam anar i ens vam posar a fer cua. Des d'allí, veia perfectament la taquillera i el seu gat.

El gat era persa, de color gris i d'ulls molt blaus. S'estava assegut al taulell de la taquilla molt tibet i quiet, amb la mirada perduda a l'infinit. Una mica com si fos un gat de porcellana.

La taquillera no era tan maca com el gat. Duia uns cabells molt cardats. Tenia els ulls blaus com els del gat, però la mirada era freda, com la d'una serp. I tenia les ungles molt llargues, una mica corbades i pintades de color marró. A més, es gratava el clatell tota l'estona.

—És una dona ben especial, oi? —va xiuxiuejar la Berta darrere meu.”

EXEMPLE B

Aquesta és l'etopeia de la protagonista de *Matilda*, de **Roald Dahl** (Empúries):

“Ja és prou mal que els pares tractin els infants corrents com si fossin crostes o bonys, però és força pitjor si l'infant en qüestió és extraordinari, vull dir sensible i intel·ligent. Matilda era totes dues coses, però per damunt de tot era intel·ligent. Era tan llesta i aprenia tan de pressa que la seva habilitat hauria estat òbvia fins i tot per als més beneïts dels pares.”

EXERCICIS

Nivell 1 (cicle inicial)

La fitxa del personatge, el retrat i l'etopeia

A. Explicarem als nens i nenes de la classe la importància de definir bé els personatges d'una història perquè, quan la llegim, ens puguem creure que existeixen o podrien existir. És bàsic, per tant, descriure els personatges dient les seves qualitats físiques (estatura, ulls, nas, boca, cabells, mans, peus, manera de vestir...) i les seves qualitats psicològiques (és divertit, xerraire, callat, mogut, quiet, amable, educat, cridaner, generós...).

B. Col·lectivament i oralment farem la descripció d'aquest personatge:

Què podríem dir, per exemple, de la dona que fila?
Farem que es fixin en els trets físics més destacats: la cara arrodonida, el front ample, una barbata marcada, els ulls foscos amb una mirada trista, el cap cobert amb una toca blanca, una cara amb arrugues profundes, una roba que no és actual...
Aquests elements els apreciem, senzillament, veient-la, encara que no la coneixem. Com deu ser psicològicament? Quin caràcter deu tenir? Deu ser antipàtica, poc afectuosa, exigent, malhumorada i cridanera...?
També deu tenir qualitats: potser és endreçada, polida, pacient, intel·ligent, generosa...? Els agradaria que fos la seva àvia?

C. Deixarem una estona perquè les criatures reflexionin sobre elles mateixes, perquè pensin com són. (Si convé les deixarem posar davant del mirall de la classe o del lavabo perquè puguin fer una millor observació.)

Seguidament, cadascú farà el seu autoretrat amb tres frases i l'etopeia amb tres frases més. Sota la descripció, es dibuixaran elles mateixes amb la roba que els agradi més.

El títol de la composició serà: "Sóc en/la...".

Farem una exposició de totes les feines penjant-les al suro de la classe per tal que la resta dels companys i companyes pugui veure i comentar la feina dels altres.

EXERCICIS

Nivell 2 (cicle mitjà)

La fitxa del personatge, el retrat i l'etopeia

A. Explicarem a l'alumnat la importància de descriure bé els personatges d'una història, especialment el protagonista, per tal que siguin creïbles, és a dir, que semblin reals.

Amb aquesta intenció farem sortir un nen o nena de la classe per fer-ne una fitxa col·lectiva. Dividirem la pissarra en dues parts i hi apuntarem els trets físics a l'esquerra i les característiques psicològiques a la dreta. Els nens i nenes faran la fitxa a partir de les nostres preguntes per tal de seguir un ordre.

- És un nen o una nena? Quants anys té?
- És alt o baix? Està prim o és corpulent?
- Com té la forma de la cara: arrodonida, allargada, angulosa...?
- Com són els seus ulls? I la mirada?
- Com té les orelles? A què s'assemblen?
- I el nas: és petit i rodó com un cigró o és gros com una patata?
- La boca és grossa, petita, amb els llavis gruixuts? Té un somriure expressiu?
- Com té els peus? Com són les seves mans?

Un cop tinguem els aspectes físics, passarem a la part psicològica:

- És alegre o de vegades sembla trist?
- És generós i deixa les seves pertinences o més aviat li costa?
- És callat o xerra pels colzes?
- És mogut, no para mai quiet o és tranquil i reposat?
- És afable, cordial, conciliador, comprensiu, tolerant...?
- Què li agrada menjar? Què no li agrada?

Completarem la fitxa amb les activitats que fa:

- Què estudia?
- Quines són les seves activitats preferides?
- A què li agrada jugar?

B. Cada nen/a farà una descripció d'un company o companya de la classe seguint el mateix ordre: primer, els trets físics i, després, els psicològics. Un cop finalitzada, cadascun sortirà davant de la pissarra per llegir la seva descripció. La resta de la classe haurà d'endevinar de quin company o companya es tracta.

EXERCICIS

Nivell 3 (cicle superior)

La fitxa del personatge, el retrat i l'etopeia

A. Explicarem als nens i nenes la importància dels personatges d'una història per tal que semblin reals, que sembli que existeixen en la realitat. La història es recolza en els personatges; han d'estar molt ben definits perquè la seva línia d'actuació sigui coherent al llarg de tota la narració.

Llegirem a la classe la descripció de Mordret, un personatge de *La Carlota i el misteri del canari robot*, de Gemma Lienas (Estrella Polar):

En Mordret és el quiosquer boig del nostre barri. Li diem Mordret, que és un dels personatges de les llegendes artúriques, perquè és dolent, dolentíssim, com el llegendari. El seu quiosc queda davant del nostre portal de manera que no hi ha forma d'evitar-lo, cosa que per a mi i per a en Marc és un autèntic malson perquè el paio ens odia. En realitat, no pot suportar cap nena ni cap nen. I sempre que pot, ens fa alguna mala passada. —Perdoni. Ha vist sortir volant un canari d'aquest portal? —I li vaig assenyalar el nostre. En Mordret em va mirar amb els ulls entretancats perquè no li entrés el fum del cigar fastigós que sempre fuma. Em va mirar des de dalt de tot del seu cos enorme. Jo em vaig sentir com una mosca, i em vaig preguntar si m'aixafaria amb un cop de mà. En Mordret va serrar les dents amb força contra la punta del cigar i va col·locar els braços a la cintura fent nanses: les mànigues de la seva samarreta, que eren molt curtes, van enfilarse una miqueta més encara cap a les aixelles. D'aquella manera, resultava més visible el tatuatge damunt del que hauria estat un bíceps en qualsevol persona, però que en ell no era més que una bola de greix. El cap de serp del tatuatge m'ensenyava els ullals. Vaig empassar saliva.

Analitzarem la descripció que fa l'autora d'aquest personatge. Subratllarem amb color blau les frases pertanyents al retrat i amb color vermell, les que pertanyin a l'etopeia. Ens adonarem que pràcticament no descriu cap tret psicològic, però en canvi en Mordret ens causa una impressió hostil, d'antipatia. Analitzarem quines frases o paraules ens produeixen aquesta impressió:

- **La postura del personatge: mirar entretancant els ulls, serrar les dents contra el cigar, els braços fent nanses...**
- **Els trets físics del personatge: un cos molt corpulent, una alçada impressionant...**
- **Allò que acompanya el personatge: el cigar i el seu fum, el tatuatge de la serp...**

Proposarem a l'alumnat de refer la descripció d'en Mordret afegint-hi frases per tal de configurar els seus trets físics. Entre tots i totes imaginarem el personatge –es pot fer col·lectivament a la pissarra o bé individualment– i anirem construint les característiques que definiran el quiosquer. La descripció ha de ser força desagradable; per tant, buscarem trets poc afavoridors. Farem que els alumnes hi reflexionin: com són els ulls? Com és la mirada? Els cabells són nets i brillants? Té unes dents blanques i ben col·locades? Desprèn bona olor o, al contrari, fa pudor de suat? Té les ungles tacades de nicotina? Porta la roba neta i planxada?

B. Ens tornarem a basar en Mordret. En farem una descripció canviant el personatge, de manera que resulti entranyable, bondadós i molt estimat per tot el barri. Òbviament, hi farem canvis radicals, tant pel que fa als trets físics com als psicològics. Tots aquells trets desagradables s'hauran de convertir en característiques positives.

La fitxa del personatge, el retrat i l'etopeia

Nivell 3 (cicle superior)

A decorative horizontal line with a wavy, ribbon-like texture, rendered in a light pink color, spans across the middle of the slide.

3. ELS ELEMENTS DE LA HISTÒRIA: EL TEMPS

El temps és una altra característica essencial de qualsevol narració. Quan parlem del temps ens estem referint a dues qüestions diferents: l'època en què passa la història i la durada de la història.

L'època

L'època de la narració és el moment en què passen els esdeveniments de la història.

Per decidir l'època, hem de començar preguntant-nos si la nostra història passa al present, al passat o al futur.

En termes generals, podem dir que:

1. Una història que s'esdevé en el passat és històrica. Per exemple, una història de castells, princeses i dragons medievals. Ens caldrà saber com es vivia en aquell temps.
2. Una història que passa en el futur és una història de ciència-ficció. Ens caldrà inventar coses que encara no existeixen.
3. Una història que passa en el present és una història que passa ara. És la mena d'històries més fàcils de construir, ja que és la nostra època i, per tant, la que coneixem millor.

La durada

La durada és el temps que transcorre des que comença la història fins que arriba al final. Pot ser que duri uns minuts, unes hores, uns dies o uns anys. El que resulta molt important és decidir-ho abans de començar a escriure.

La línia del temps

Per tal d'ordenar temporalment el que passa entre el moment en què comença la història i el moment en què acaba, pots dibuixar la línia del temps.

La línia del temps no és sinó l'ordre cronològic dels fets que tindran lloc a la nostra història.

Cal que dibuixis una línia, en la qual has de marcar:

- A l'extrem esquerre, el moment en què comença. Per exemple: dissabte al matí.
- A l'extrem dret, el moment en què acaba. Per exemple: diumenge a la tarda.

Has d'anar "penjant" de la línia del temps els diferents esdeveniments, a mesura que els tinguis clars.

El millor és "penjar", abans que res, el final de la història. Això vol dir que, la primera cosa que has de "veure" del teu conte, a part dels personatges, és com acaba.

EXEMPLE

El conte de la Ventafocs

Hi havia una vegada una noia molt bonica que es va quedar òrfena de mare. El pare, aleshores, es va casar amb una dona que tenia dues filles i van anar a viure tots plegats. Un temps després, el pare va morir i, a partir d'aquell moment, la malvada madrastra i les cruels germanastres condemnen la noia a fer les feines de la casa i li posen de nom la "Ventafocs".

Un dia, els heralds del rei anuncien que al castell se celebrarà un ball per tal que el príncep esculli la noia que serà la seva esposa. Les germanastres preparen els vestits i les sabates i es fan pentinats bonics, però la Ventafocs queda confinada a casa, comptant les lleties que la madrastra ha llençat a la cendra.

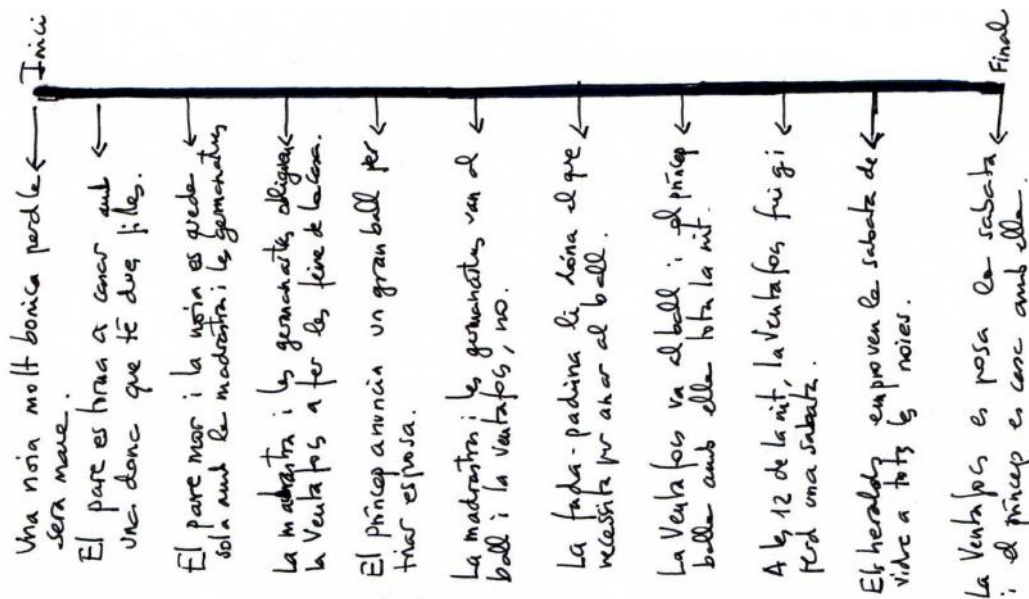
Quan la madrastra i les germanastres se n'han anat cap a la festa, apareix la fada padrina de la Ventafocs, que l'ajuda perquè pugui anar al ball. La fada fa aparèixer un meravellós vestit de seda, unes esplèndides sabates de vidre i una carrossa. Només li diu que al punt de la mitjanit ha de tornar, perquè l'encanteri es desfarà.

La noia arriba al ball i, de seguida, atreu l'atenció del príncep, de manera que ballen junts tota la nit. A les dotze de la nit, la Ventafocs se'n va corrents i en la fugida perd una de les sabatetes de vidre.

El príncep troba la sabata, que és molt menuda. El príncep diu que es casarà amb l'única noia del regne que tingui els peus prou petits per poder calçar-se la sabata.

L'endemà, els heralds van per tot el regne perquè totes les noies s'emprovin la sabata de vidre. A cap noia, però, li cap; totes tenen els peus massa grossos. Fins i tot les germanastres de la Ventafocs se l'emproven. Finalment, la Ventafocs es posa la sabata i el príncep la reconeix i s'hi casa.

La línia del temps de la Ventafocs

Resum, el·lipsi i record

Hi ha una sèrie de tècniques que ens serveixen per tirar endavant o enrere en el temps.

Unes tècniques ens permeten anar endavant en el temps:

- El resum: es tracta de resumir molt temps de la vida del nostre personatge en una frase. Això ho fem quan no ens interessa recalcar els fets del personatge. Per exemple: "I durant dos anys va continuar anant a treballar cada dia a la fàbrica sense que passés res d'extraordinari".
- L'el·lipsi: ens permet saltar-nos molt temps de la vida del nostre personatge en una frase. En aquest cas tampoc no ens interessa recalcar els fets del personatge. Per exemple: "Al cap de dos anys va tornar al poble".

Altres tècniques ens permeten anar enrere en el temps:

- El record: enmig d'una narració en què el personatge és una persona adulta, de cop i volta recorda un episodi de la seva infantesa que serveix per entendre el moment actual.

EXERCICIS

Nivell 1 (cicle Inicial)

Els elements de la història: el temps

A. Explicarem als nens i nenes que és important tenir clar l'ordre de successió dels fets que formen una història. Per tal de treballar la línia del temps, tracem a la pissarra una línia horitzontal dividida en espais que representen les hores, des de les 8 del matí fins a les 9 del vespre.

Després escrivim les accions següents a la part superior de la pissarra:

- Berenar
- Jugar al pati
- Dutxar-se
- Rentar-se les dents
- Vestir-se
- Sopar
- Modelar fang a plàstica
- Fer deures
- Mirar la TV
- Llegir un conte
- Fer sumes
- Dinar
- Despullar-se
- Jugar amb joguines
- Cantar a classe de música
- Fer gimnàstica

Cada criatura surt a la pissarra, llegeix una acció i l'escriu sota la franja horària que correspongui. Un cop col·locada al lloc que li pertoca, esborrem l'acció anomenada. És possible que es repeteixi una acció dues vegades, o bé, al contrari, que un espai quedi sense cap acció. El que és important és que els nens i nenes sàpiguen ordenar en la línia del temps els fets quotidians d'un dia qualsevol. Quan estigui plena la línia amb les diferents accions, ho llegirem a poc a poc per veure si les hem col·locat seguint un ordre coherent en els fets que fem cada dia.

B. Comentarem als i les alumnes que, si volem narrar uns fets inventats per nosaltres, és a dir, si volem construir una història, una de les primeres coses que hem de decidir és quan volem que passi: potser ara?, o fa molts i molts anys? O bé ens agradaria que passés en un futur ben llunyà?

Ens imaginarem que, un bon dia, ens despertem i ens trobem, asseguda a la punta del llit, una princesa somrient i amb cara d'entremaliada. Ens explica que ha caigut d'un dels contes que tenim a la prestatgeria. Decidim que, com que no la podem amagar, ens l'emportarem a l'escola. Primer de tot, li haurem de fer canviar de roba perquè passi desapercebuda; li donarem un xandall o uns texans i una samarreta. A mida que avanci el dia, la princesa se sorprendrà de moltes coses que anem fent, venint com ve d'una època molt llunyana en què no hi havia ni electricitat. Li anirem explicant com realitzem les accions habituals, al mateix temps que li preguntem com ho fa ella.

- Com et dutxes?
- Com escalfes la llet?
- Vas a escola?
- Com et distreus si no tens TV, ni ordinadors, ni llibres?
- Com s'envia una carta?
- Pots parlar per telèfon?
- Existeixen els cotxes?
- Com es renta la roba? Hi ha rentadores?
- Passes fred a l'hivern? Com us escalfeu?

Contestarem les preguntes contextualitzant l'època de la princesa.

C. Organitzarem a classe una xerrada sobre els temps passats contactant amb un avi o àvia d'una de les criatures. Prèviament prepararem preguntes que siguin d'interès per als nens i nenes sobre aspectes o coses que hagin evolucionat molt amb 50 o 60 anys.

EXERCICIS

Nivell 2 (cicle mitjà)

Els elements de la història: el temps

A. Comentarem a l'alumnat que si volem narrar uns fets inventats per nosaltres, és a dir, si volem construir una història, una de les primeres coses que hem de decidir és quan volem que passi: potser ara?, o fa molts i molts anys? O bé ens agradaria que passés en un futur molt llunyà?

Per escriure una història situada, per exemple, d'aquí a cent anys, el primer que hem de fer és inventar-nos tota mena d'aparells, estris o vehicles que en aquests moments són impensables. Fa cent anys no existien la televisió, l'ordinador, el rentavaixelles, el mòbil, la nevera, la rentadora, el cotxe de motor, l'avió, el coet, el submarí... Què podria existir d'aquí a cent anys que estigués totalment incorporat a la vida del dia a dia?

Dividirem la classe en sis grups de quatre o cinc alumnes cadascun. A cada grup li assignarem una categoria: vehicles, electrodomèstics, estris d'escola, estris de cuina, peces de roba... Hauran d'inventar-se tres elements de la categoria assignada. Hauran de dir el nom de cada un, les característiques i la finalitat. Finalment, en faran un dibuix. Un cop acabada l'activitat, farem una exposició de tots els aparells inventats; cada grup en farà una explicació a la resta dels companys i companyes.

B. Explicarem als nens i nenes que és important l'ordre de successió dels fets que formen una història. Quan construïm una narració, hem de tenir clar en quin ordre passaran els fets, així com la durada.

Demanarem als alumnes que facin la línia del temps per fer una narració sobre la seva pròpia vida. Cada criatura dibuixarà una línia horitzontal:

A l'inici, hi posaran una marca vertical amb l'any del seu naixement. Al final, hi posaran una marca vertical amb l'any actual. Després, individualment i en silenci, cada nen i cada nena farà diferents marques verticals, corresponents a fets importants (tant per bonics, com per tristos, com per feliços, com per...) que els han passat durant la seva vida. Tot s'hi val: el primer dia d'escola, el dia que van llençar el xumet, el naixement d'un germà, la malaltia de l'avi, un dia de Reis molt especial, un estiu a... A sota de l'any que correspongui, escriurà aquest esdeveniment de manera molt resumida.

C. Agafarem un conte no gaire llarg. El llegirem en veu alta. Dibuixarem a la pissarra la línia horitzontal del temps. Hi marcarem la línia vertical corresponent a l'inici i hi escriurem una frase que ho resumeixi. Farem el mateix amb el final. Després, anirem penjant per ordre cronològic els esdeveniments més importants del conte, tal com s'ha fet a la línia del temps de la Ventafocs.

Els elements de la història: el temps

Nivell 2 (cicle mitjà)

EXERCICIS

Nivell 3 (cicle superior)

Els elements de la història: el temps

A. Explicarem als nens i nenes que és important l'ordre de successió dels fets que formen una història. Quan construïm una narració, hem de tenir clar en quin ordre passaran els fets.

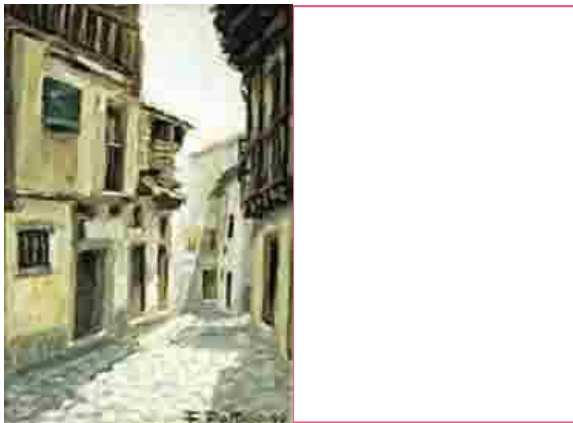
Buscarem per internet la biografia d'un personatge popular i conegut per gairebé tot l'alumnat, com pot ser Michael Jackson.

Dibuixarem a la pissarra la línia del temps:

Posarem a la primera marca l'any de naixement i, a l'última, l'any de mort d'aquest personatge. Després anirem fent marques per a cadascun dels esdeveniments més importants de la seva vida, hi escriurem l'any i una frase que resumeixi l'esdeveniment.

B. L'alumnat imaginarà com seria el carrer de la imatge de l'esquerra 50 anys més tard. Seria més ample? Estaria asfaltat? Hi hauria fanals? Hi passarien vehicles?

Col·lectivament i a la pissarra, imaginarem una història d'una nena que fa una passejada pel barri, tal com és a la primera imatge. Després repetirem la història posant la nena en el barri nou que hem imaginat 50 anys després. Quines coses hauran de variar en la nostra història?

C. Dibuixarem una línia del temps a la pissarra:

En la primera línia vertical hi escriurem l'inici de la història:

– Una nena es desperta a mitjanit i sent un ratolí.

Entre tots pensarem quin podria ser el final de la història. Exemples:

– El ratolí i la nena s'han fet amics i dormen compartint el coixí.

– La nena s'ha quedat amb el dit atrapat en una trampa per ratolins i el ratolí es fa un tip de riure.

– Totes les joguines han caigut per terra amb gran terrabastall i entra el pare i, quan veu el ratolí, s'enfada.

Després d'haver escrit en la línia vertical de l'extrem dret el final de la història, anirem pensant, entre tots, els diferents esdeveniments que tindran lloc fins arribar a la resolució del conflicte.

Els elements de la història: el temps

Nivell 3 (cicle superior)

4. ELS ELEMENTS DE LA HISTÒRIA: L'ESPAI

L'espai és el lloc on s'esdevé la història, on actuen els personatges. En un conte o una novel·la, és molt important definir bé l'espai, ja que ajuda a dibuixar els personatges i fa que la història sigui coherent.

Els espais poden ajudar-nos molt per fer anar la nostra història cap a un costat o cap a un altre.

EXEMPLE

Una història en què el protagonista és un nen salvatge que ha crescut entre animals (és el cas de Mowgli, el protagonista d'El llibre de la selva, de Rudyard Kipling) ha d'estar situada en una selva i els perills que s'hi troba una criatura seran els propis del lloc (animals salvatges, rius, cascades, plantes verinoses, falta de lloc per aixoplugar-se...). En canvi, un nen abandonat en una gran ciutat es trobaria en un lloc també hostil, però diferent (cotxes, carrers transitats, falta de menjar...).

Quan imaginem l'espai, hem d'imaginar també allò que li és propi: animals, plantes, mobles, objectes, persones, botigues, colors, olors, sorolls...

L'espai en la història

Per decidir l'espai o espais de la nostra història, podem seguir l'ordre següent:

- Situar la història en un lloc determinat. Podem decidir que la història passi al lloc on vivim (una ciutat o un poble concret), o bé en un lloc que coneixem perquè hi hem anat de viatge, o bé un que no coneixem gens. En el darrer cas, és molt important la feina de documentació: haurem de buscar-ne mapes, informació i imatges. També pot ser un lloc inventat.
- Determinar els espais en què es mouran els personatges: les ca-

ses, els paisatges, els vehicles, etc. Per exemple, podem fer servir cases de persones que coneixem per inventar el lloc on viuen els personatges.

En un conte, l'espai té menys importància que en una narració llarga. O bé se situa el personatge en diferents espais sense descriure'ls gaire o bé se'l situa en un sol lloc i se'n donen més detalls.

EXEMPLE A

El conte de la Caputxeta vermella

De bon matí, a casa, la mare de la Caputxeta vermella li demana que dugui un cistell a la seva àvia, que viu enmig del bosc. Tot i que la seva mare li demana que no s'entretengui, la Caputxeta no li fa cas i, al bosc, es posa a collir flors. La troba el Llop, que l'enganya i li fa dir on viu la seva àvia. Mentre la Caputxeta encara n'està collint, el Llop arriba a casa de l'àvia i se la menja. Una mica més tard, la Caputxeta hi troba el Llop que, fent-se passar per l'àvia, finalment també se la menja. Unes hores més tard, un llenyataire entra a casa de l'àvia i fa un tall a la panxa del Llop perquè l'àvia i la Caputxeta en puguin sortir.

La Caputxeta es troba en tres espais diferents:

- Primer és a casa seva.
- Després, al bosc.
- Finalment, a casa de l'àvia.

Els espais, però, no estan treballats gaire a fons.

EXEMPLE B

El conte de la Rínxols d'Or

La Rínxols d'Or, tot passejant, ha trobat una casa enmig del bosc. Hi entra i veu tres bols damunt la taula i es menja la sopa del bol més petit. Després, prova tres cadires i, sense voler, trenca la més petita. Per fi, troba tres llits i s'adorm al damunt del més petit. Quan tornen els tres óssos que viuen a la casa –el gran, el mitjà i el petit–, ella s'espanta i fuig.

La Rínxols d'Or és gairebé a tot el conte al mateix espai: la casa del tres óssos.

EXERCICIS

Nivell 1 (cicle inicial)

Els elements de la història: l'espai

A. Llegirem oralment el conte "Els tres porquets i el llop".

Després de la lectura, determinarem en quins espais han tingut lloc els fets de la història.

A continuació dividirem un full en tants espais com hagin trobat al conte i faran el dibuix de cadascun.

Podem fer el mateix amb altres contes com "Hänsel i Gretel" o "La bella dorment".

B. Farem que els i les alumnes reflexionin sobre la importància del lloc on transcorre la història. A continuació els farem imaginar l'espai on poden tenir lloc uns fets, el protagonista dels quals és...

- Una pirata
- Una fada
- Un escura-xemeneies
- Un robot
- Un capità de vaixell
- Un extraterrestre
- Una sirena
- Un pallaso
- Una exploradora
- Una girafa

Els elements de la història: l'espai

Nivell 1 (cicle inicial)

EXERCICIS

Nivell 2 (cicle mitjà)

Els elements de la història: l'espai

A. En qualsevol narració, és important descriure bé l'espai on se situen els personatges perquè ajuda els lectors i lectores a entrar més dins la història i a tenir una visió de conjunt.

Anirem al carrer de l'escola i el recorrerem de cap a cap, tot fent observar als nens i nenes les botigues que hi ha i com estan decorades, els arbres, el mobiliari urbà (els fanals, les papereres, els bancs, les bústies...), l'enrajolat de les voreres... A continuació, ja a la classe, direm a l'alumnat de reproduir el carrer observat, tot dibuixant-lo. Els farem adonar, doncs, de la importància de la descripció dels espais.

B. Entre tots pensarem espais classificant-los en espais oberts i espais tancats.

Exemple d'espais tancats:

- Un vagó de tren
- La sala d'espera d'un hospital
- Un ascensor
- Un garatge
- Una sauna
- Una floristeria
- Una perruqueria

Exemple d'espais oberts:

- El cim d'una muntanya
- Un carrer ple de gent
- Un desert
- Una platja d'estiu
- Una platja d'hivern
- Una plaça de poble
- Un bosc molt espès

Reflexionarem sobre el diferent enfocament que rebran els uns i els altres. Ens adonarem com l'espai pot determinar el tipus de narració: és diferent fer una història que transcorre dins d'un ascensor que una altra que passa en una platja. Imaginarem entre tots què li passa a un nen que es queda tancat en un ascensor i què li passa a aquest mateix nen perdut en un bosc espès.

C. Els farem crear un espai no conegut, per exemple, un laboratori. Caldrà que busquin per internet o a la biblioteca documentació per poder-lo descriure.

Els elements de la història: l'espai

Nivell 2 (cicle mitjà)

EXERCICIS

Nivell 3 (cicle superior)

Els elements de la història: l'espai

A. En qualsevol narració, és important descriure bé l'espai on se situen els personatges perquè ajuda els i les lectors a entrar més dins la història i a tenir una visió de conjunt.

Ens imaginarem una història situada en aquest bosc. L'haurèm de descriure per tal que el lector o la lectora el "vegi" en el seu cap i se'n faci una idea.

En farem una descripció col·lectiva i oral, seguint el següent guió:

- És un bosc gran i obert o petit?
- Quina hora del dia deu ser en aquest moment? Com és la llum? La llum potent del migdia o, al contrari, la llum tènue del capvespre?
- Quins colors s'hi veuen? Com són les fulles? Quina època de l'any deu ser?
- Amb què podríem comparar les fulles? Quina cosa és també d'aquest color entre rogenc i marró?
- Quins arbres veiem? On pot estar situat aquest bosc?
- Fa vent o, al contrari, és un dia molt plàcid?
- Parem l'orella. Quins sorolls se senten? Ocells, la remor de les fulles, veus llunyanes, lladrucs d'un gos...?
- Fixem-nos en el terra: ben bé una catifa de fulles. Parlem-ne.
- Per acabar, quina sensació volem que produeixi aquesta descripció a qui la llegeixi: tranquil·litat, pau, nervis, por...?

B. Proposarem a l'alumnat de canviar el lloc del conte de "La Caputxeta vermella". La nostra Caputxeta serà urbana, nascuda en una gran ciutat.

- **Quins aspectes haurèm de tenir en compte?**
- **Haurèm de situar la ciutat on viu la Caputxeta i descriure-la, encara que sigui breument.**
- **Haurèm de pensar quin trajecte farà per anar a casa de l'àvia, ja que, òbviament, no pot passar pel bosc. Haurà d'agafar un transport públic? Quin? Quant durarà el trajecte?**
- **Què farà durant el recorregut per entretenir-se, ja que a una gran ciutat no podrà anar collint flors? Jugarà amb una consola? Escoltarà música amb l'MP3? Mirarà per la finestra de l'autobús el trànsit o per la finestra del metro les diferents estacions? Potser llegirà?**
- **Qui serà el llop? Com que no hi ha llops a les ciutats, haurèm d'imaginar un personatge que representi el llop i sigui perjudicial per a la Caputxeta.**
- **On viurà l'àvia? Quin tipus de casa serà? Com és que el llop hi arribarà abans que la Caputxeta i hi podrà entrar?**

C. Els farem crear un espai no conegut, per exemple, una nau espacial. Caldrà que busquin per internet o a la biblioteca documentació per poder-la descriure. Després hauran de fer la fitxa de dos personatges que són a l'interior d'aquesta nau.

Els elements de la història: l'espai

Nivell 3 (cicle superior)

5. ELS ELEMENTS
DE LA HISTÒRIA:
ELS ESDEVENIMENTS

Un cop tenim la idea, hem dissenyat els personatges i hem definit l'espai i el temps, és el moment de fer-la créixer pensant els esdeveniments que tindran lloc i que faran avançar la història primer cap al conflicte i, després, cap a la resolució del conflicte.

Algunes estratègies per fer-ho:

1. Fer-nos preguntes

Hem de començar preguntant-nos a nosaltres mateixos una sèrie de coses per anar veient més clara la història. Per exemple: què vol el personatge? Per què ho vol? Quins impediments troba per aconseguir allò que vol? En quin ambient es mou? Qui pot ajudar-lo a aconseguir el que busca?

2. Tenir molt clar el final

En aquest moment és important que puguem “veure” ja com acaba la nostra història, així ens serà més fàcil anar teixint esdeveniments per arribar al final previst.

3. Buscar documentació

La cerca de nova informació és una eina doblement enriquidora. D'una banda, permet que la nostra història sigui versemblant. Per posar un exemple: si la situem a l'edat mitjana, hem de saber que el protagonista no pot viatjar en cotxe. D'altra banda, la cerca de documentació també serveix per fer créixer la nostra història, ja que, aprenent coses noves sobre un àmbit concret, tindrem molts més elements per desenvolupar-la. Per exemple: si la meva història passa al desert, buscaré informació sobre els deserts. En llegir coses que hi passen, potser se m'acudirà d'incorporar-ne alguna a la meva història. Per exemple, pot ser que hagi après que és una tempesta de sorra i faré que els meus personatges en visquin una i se

n'hagin de defensar.

4. Parlar-ne

Un cop hem fet tots aquests passos, és molt útil parlar amb algú de la nostra història ja que, a mesura que mirem d'explicar-la, nosaltres mateixos anirem descobrint-ne els punts dèbils i, a més, la persona que tenim al davant ens farà preguntes al voltant del personatge, del que passa, etc., que ens seran molt útils per veure què hem d'afegir o de modificar perquè la història funcioni.

EXEMPLE

A partir de la lectura d'aquest conte, podem anar trobant els esdeveniments que han estat els motors de la història.

Un tió amb vista. Gemma Lienas (La Galera)

—Ara acotxeu-lo, que ha de dormir —diu el pare.

La Isolda corre per posar bé la flassada del tió. Quan una no-més té dos anys i, al davant, una germana ganàpia de cinc, ha d'espavilar-se si vol ser la primera a fer una cosa...(1) Però la seva germana, la Itziar, està només pendent de la caixa de galetes. Vol triar les més bones per al tió.

El tió, ben tapat per la flassada groga, s'està a la sala, entremig dels dos finestrals. Menjarà les galetes. Es beurà una copeta de vi dolç. I dormirà molt per fer-se ben gras i carregar-se de regals per quan els hagi de cagar.

—I ara a dormir vosaltres també —diu la mare.

La Itziar i la Isolda es fiquen al llit sense rondinar. Cal que es portin bé perquè en Fumera deu rondar per allí...

En Fumera és, per entendre's, una mena de geni que pren nota de tot el que fan les criatures. Ho pot veure tot perquè té set ulls. Set! Quatre al davant i tres al darrere. Ell és l'encarregat d'avisar al tió si la canalla és bona minyona o no. Si s'han portat bé, el tió caga llaminadures i petites joguines per a les nenes i els nens de la casa. I si s'han portat malament, només caga carbó.(2)

—Has sentit aquest soroll? —pregunta la Itziar.

La Isolda, mig adormida, es treu el xumet de la boca i demana:

—Quin zodoll?

Totes dues nenes paren bé les orelles. No se sent res.

—Oh! Diuz mentidez —diu la Isolda.

Abans que la Itziar tingui temps de protestar...

Catrac, bum, bum, bum!!

—Ei! Ada sí —diu la Isolda.

—El tió! —fa la Itziar amoinada—. Som-hi, anem a veure si li passa res.

I fent el cor fort perquè la foscor fa respecte, les dues nenes es lleven i treuen el nas al passadís.(3)

Catrac, bum, bum, bum!!

—És al bany! —diuen alhora.

I sense pensar-s'ho ni un segon, hi entren.

—Òndia! Qui és aquest?

Una mena de follet, transparent com les cortines de casa de l'àvia, és estirat al costat de la banyera tocant-se el front.

—Sóc en Fumera, reina. Que no ho veus?

—Ets de fum?

—És clar, bufona. D'això... Em podeu posar aigua al nyanyo?

La Itziar es mulla la mà i li passa per damunt del bony.

—Haz caigut? —pregunta la Isolda.

—M'he entrebanat amb la bàscula. És que no m'hi veig gens bé.(4)

—No t'hi veus? I de què et serveix tenir tants ulls?

—De res, perquè sóc curt de vista.

—Ah! Doncs, necessites ulleres —sentencia la Itziar.

—Oh, és clar que em fan falta. Però d'on vols que les tregui?

Les nenes no ho saben, però diuen que hi pensaran, que no és bo que vagi clavant-se patacs i despertant les criatures. Mentrestant, se l'enduen al dormitori i li recomanen que s'estigui desat al calaix dels mitjons i les calcetes.

L'endemà, com cada dijous, passen la tarda a casa de l'àvia amb els seus cosins: en Jordi i en Biel, els bessons de sis anys, i la Mariona, que en té quatre.(5)

—Tenim un zecret —diu la Isolda.

Dins l'armari de la roba per planxar(6), tan gran que el fan servir de caseta, la Itziar els explica el problema d'en Fumera.

—Necessitem unes ulleres —diu en Biel.

—Amb unes no fem res —respon la Itziar—. Ens en calen unes per als ulls del davant i unes altres per als del darrere.

—Però... —fa la Mariona—, si li posem ulleres, veurà si ens portem bé i també si ens portem malament.

—Uf! És veritat —diu en Biel—. Que perillós!

—Potser no ens convé —afegeix en Jordi.

—Jo crec que ens podem refiar d'en Fumera —diu la Itziar.

—Doncs, per què no agafem les de l'àvia? —proposa en Jordi.

—Ei! Quina bona idea! —diu la Mariona.

—Sí. L'àvia en té tres; si n'hi agafem dues, no passa res —afegeix en Biel.

—Jo crec que s'empiparà —diu la Itziar, no del tot convençuda.

—Les hi tornarem després que el tió hagi cagat —diu en Jordi.

—És clar; aleshores en Fumera ja no les necessitarà.

Els tres grans decideixen que les dues petites busquin les ulleres. Mentrestant, la Itziar, en Biel i en Jordi distrauran l'àvia.

La Isolda s'acosta sense fer soroll al dormitori, on hi ha la bossa de l'àvia i, a dins, les ulleres liles. Mentrestant, la Mariona troba les vermelles a l'estudi.(7)

Quan arriba l'hora que cadascú se'n vagi a casa seva, han aconseguit que l'àvia no s'adoni de res.

Al vespre, a casa, les dues germanes emproven les ulleres a en Fumera: les liles, com que són molt grosses, als ulls del davant; les vermelles, més petites, als del darrere.(8)

—Uau! Que bé que m'hi veig —fa en Fumera.

La Isolda i la Itziar encaixen les mans, satisfetes. Però, tot d'una, s'adonen que en Fumera les observa amb un posat molt seriós.

—Passa alguna cosa? —pregunta la Itziar.

—I tant si passa! —diu en Fumera—. Resulta que ara m'hi veig molt bé i m'adono que pispar-li les ulleres a l'àvia és una malifeta.

La Itziar i la Isolda es miren amb els ulls i les boques oberts de bat a bat.

—Etz un poca-zolta! —diu la Isolda.

—Torna'ns les ulleres, traïdor.

Però no aconseguen que els les doni. Aleshores, sona el telèfon.

—És l'àvia —diu la mare—. I pregunta si algú ha vist les seves ulleres.

Les dues nenes es miren. Glups!, pensen, si li diem una bola a la mare, en Fumera sumarà dues malifetes... i adéu regals del tió! Decideixen que es millor confessar. Ho expliquen tot a la mare, que ho explica a l'àvia.

—L'àvia treu foc pels queixals.

O sigui, que està tan enfadada que sembla un drac. Uf!

—Busquem en Fumera —diu la mare.

Però en Fumera no és al calaix dels mitjons, ni a l'armari de les paelles ni al prestatge del xampú i la colònia, ni a la cistella de les

joguines... Enlloc! Ha desaparegut, i amb ell, les ulleres de l'àvia.

La mare diu:

—L'única solució és escriure una carta al tió perquè cagui dues ulleres.

—I donar-li coses boníssimes per menjar —afegeix el pare.

Les nenes s'asseuen a la taula de la cuina amb els papers i els colors.

—Au, va —diu el pare—. A treballar.

I les deixen soles a la cuina. Les nenes omplen el full de dibuixos. Just quan la Itziar el plega i el fica dins d'un sobre, la Isolda li dóna un cop de colze:

—Mida!

La Itziar alça els ulls i veu els peus d'en Fumera, que s'escapa per la campana extractora.(9)

—Duia les ulleres posades? —li pregunta a la germana.

La Isolda no ho sap; no ho ha vist.

Deixen el sobre al costat del tió i li fan manyagues.

—Li donaré el xumet —diu la Isolda. I corre a buscar-lo.

La Itziar creu que deu ser molt difícil per a la Isolda desprendre's del xumet, que tant li agrada, i decideix que ella també ha de fer el gest. Li dóna al tió unes xocolatines que la fan xalar, encara que ja no li'n queden més.

El pare i la mare les feliciten. Són valentes i generoses.

I arriba el vespre en què fan cagar el tió. Es presenta tota la família i comença la festa. Primer la quitxalla, després, la gent gran, passen d'un en un, li claven bastonada mentre canten:

Tió bufó,

fes cagarrines

i mentre les fas,

caga juguines

Cada vegada, en Jordi, en Biel, la Itziar, la Mariona i la Isolda

aguanten la respiració. Cagarà carbó?

No! El tió caga dolços i petites joguines. La quitxalla està contenta.

L'última a picar és l'àvia. La Itziar, la Isolda, en Jordi, en Biel i la Mariona tornen a no respirar de por que tenen. Què passarà?

**Tió bufó,
fes cagarrines
i mentre les fas,
caga joguines**

Canta l'àvia i després s'ajup per alçar la flassada groga.

I què veu tothom? Unes ulleres liles i unes de vermelles!

—Béeeee! —crida la canalla.

L'àvia agafa les ulleres. Pica l'ullet al pare i a la mare i diu:

—Reno! Sí que té vista aquest tió! (10)

Els esdeveniments que marquen la història i la fan avançar cap a la resolució del conflicte són aquests:

1. Qui és la Isolda? I què vol?
2. Documentació sobre en Fumera i el tió. Qui és el tió? Quina relació té en Fumera amb la resta de personatges?
3. On són les nenes? Què fan?
4. Què li passa, a en Fumera?
5. Quina relació tenen aquests personatges amb la Isolda i la Itziar?
6. Un armari tan gran on es poden fer reunions conspiratòries.
7. Què fan la Isolda i la Mariona?
8. Documentació: quants ulls té en Fumera?
9. En Fumera resulta amic o algú que els fa difícils les coses a les nenes?
10. Al final de la història l'àvia ha de recuperar les ulleres que les nenes i els nens li han pres per donar-li a en Fumera.

EXERCICIS

**Els elements de la història:
els esdeveniments**

Nivell 1 (cicle inicial)

A. Farem que els nens i nenes s'adonin que la història se sustenta sobre uns esdeveniments que la fan avançar fins a la resolució del conflicte.

Els proposarem una sèrie d'esdeveniments solts que, ben ordenats, constituïran una narració. Els llegirem i els ordenarem per obtenir la narració sencera i ordenada.

- Sempre la renyava perquè tornava bruta de jugar amb el Gordi.
- De sobte va rrelliscar i es va precipitar per un barranc.
- Quan la mare va veure que l'Anna s'havia salvat gràcies al Gordi, sempre més va deixar que juguessin junts.
- Hi havia una vegada una nena, l'Anna, que vivia en una granja.
- La mare no volia que jugués amb el Gordi perquè feia pudor.
- Un dia l'Anna va sortir a passejar amb el Gordi pel bosc.
- D'entre els animals de la granja, el seu millor amic era el porquet, el Gordi.
- El porquet va ajudar a pujar l'Anna estirant-li la faldilla amb la boca.

B. Explicarem a l'alumnat que, des del moment de l'inici, és molt important saber com acabarà la nostra història.

Relacionarem mitjançant una fletxa els títols de contes de la columna esquerra amb els finals que hi ha a la columna de la dreta.

**L'aneguet lleig
Els tres porquets
Hänsel i Gretel
En Pere sense por
El flautista d'Hamelín
La Rínxols d'Or
El llop i les set cabretes**

**Tots els nens del poble van anar darrere del flautista.
I, per fi, el noi va saber què era la por.
La nena, espantada, va fugir de la casa.
Es va transformar en un cigne preciós.
Es va abocar per beure aigua del riu i es va ofegar.
Els dos germans van fugir de la casa de la bruixa.
El llop va fugir udolant i amb foc a la cua.**

Els elements de la història: els esdeveniments

Nivell 1 (cicle inicial)

EXERCICIS

Els elements de la història: els esdeveniments

Nivell 2 (cicle mitjà)

A. Ens fixarem com la cerca de nova informació fa que la història sigui versemblant i, també, serveix per fer-la créixer.

Per exemple: imaginem que estem treballant en una possible història d'intriga, en la qual un delinqüent a qui estem buscant des de fa temps arriba a una platja d'una localitat on veu una barca abandonada.

Segurament ens documentarem sobre la localitat, el país, costums dels pescadors... Tal vegada, buscant dades sobre el mar, trobarem informació sobre les marees i això ens pot donar una idea per a un esdeveniment que farà avançar l'acció. Decidirem que el nostre protagonista es troba, per exemple, en una localitat de Costa Rica. Quan troba la barca, decideix arrossegar-la fins l'aigua per tal de poder fugir. Al cap d'una estona, amb el brunzit del soroll del motor, el balanceig suau de les onades i la son endarrerida es queda ben adormit. Quan es desperta, veu la barca sobre la sorra. No havia tingut en compte amb el fenomen de les marees!

B. Llegirem individualment i de manera silenciosa la narració **Un tió amb vista**. Després la llegirem col·lectivament i la comentarem, intentant veure'n l'esquelet. Seguidament, per parelles, subratllaran amb color blau tots els esdeveniments imprescindibles, és a dir, tots aquells que són necessaris per a la cohesió de la història; i amb color vermell subratllaran els fets secundaris, que enriqueixen la narració, però no són imprescindibles.

Els elements de la història: els esdeveniments

Nivell 2 (cicle mitjà)

EXERCICIS

Els elements de la història: els esdeveniments

Nivell 3 (cicle superior)

A. Farem veure la importància de parlar amb algú de la nostra història, ja que, mentre l'expliquem, ens adonem dels seus punts dèbils i, al mateix temps, la persona que ens escolta ens farà preguntes que ens poden servir per fer-hi canvis. Els donarem la idea inicial d'una història. Per exemple: a un nen li acaben de regalar una pilota. Després cada alumne omplirà la graella següent per tal d'anar trobant esdeveniments d'aquesta història.

Qui és? Quants anys té?
Com es diu?

On és? Quan passa això?

Per què li regalen una pilota?
Qui l'hi regala?

Què vol fer amb la pilota?
Per què?

L'hi deixen fer? Qui?

Per què?

Algú l'ajuda?

Al final què passa?

Deixarem temps suficient perquè puguin anar pensant alguns dels esdeveniments del que seria la seva narració. Seguidament, cada alumne ho explicarà al seu company o companya, que farà preguntes sobre aquells aspectes que no li queden clars, fet que cal aprofitar per reflexionar sobre els esdeveniments escrits. Poden reescriure aquells que considerin menys ben pensats o poden afegir-n'hi de nous.

B. Explicarem a l'alumnat que, des del moment de l'inici, és molt important saber com acabarà la nostra història.

Els proposarem que busquin un final diferent per al conte **El flautista d'Hamelin**. Recordem-lo: un cop ha eliminat totes les rates del poble, el flautista demana a l'alcalde la seva bossa de diners, però, aquest, rient, li diu que vol cobrar molt per a tan poca feina. A partir d'aquí donarem el torn de paraules per crear un nou final. Per exemple:

- **El flautista se'n va a buscar les rates, les alimenta exageradament i, quan ja són ben grosses, les deixa anar altra vegada pel poble.**
- **El flautista va a buscar uns amics músics, es col·loquen davant de l'ajuntament tocant sense parar dia i nit fins que l'alcalde embogeix.**
- **El flautista idea un pla per robar les arques de l'ajuntament.**
- **El flautista decideix presentar-se a les properes eleccions.**
- **El flautista trenca la seva flauta, la llença al riu i decideix que no tocarà mai més.**

Un cop cadascú hagi exposat el seu final, els votarem i desenvoluparem col·lectivament el final més votat.

The background is a solid light pink color. It features several large, overlapping, rounded shapes in a slightly darker shade of pink. These shapes are abstract and organic, resembling stylized letters or calligraphic forms. One large shape is at the top, another is in the middle, and a third is at the bottom. They overlap each other, creating a sense of depth and movement.

6. L'ESTRUCTURA

Un cop tenim definits els esdeveniments, hem d'organitzar-los per construir l'argument. Per a això, cal tenir en compte de fer-ho de manera que la història resulti versemblant i interessant.

1. Perquè sigui versemblant cal que la relació entre els esdeveniments que hem dissenyat sigui coherent.
 2. Perquè sigui interessant cal que plantegem els esdeveniments de manera que qui estigui llegint o escoltant la història tingui interès per saber què vindrà després.
- La clau està a tenir sempre present què és el que ja ha passat i la relació d'això amb els esdeveniments següents.

Els esdeveniments han d'estar encadenats.

Cal fer servir una estructura com aquesta:

1. **Es presenta un conflicte o plantejament.** Aquesta és la primera part de la història i no ha de ser gaire llarga. Se sol situar en un lloc i en un temps i se solen donar les característiques del personatge principal. Es planteja què vol el personatge i per què ho vol. Apareix per primer cop l'antagonista.
2. **Es desenvolupa el conflicte o nus.** El personatge comença a moure's per aconseguir el seu objectiu, però se li presenten problemes de la mà de l'antagonista, que li ho fan difícil. El desenvolupament del conflicte és la part més llarga de la història.
3. **Es resol el conflicte o desenllaç.** En aquesta part (que ha de ser curta), a partir del que ha passat a la primera i la segona, el personatge aconsegueix el seu propòsit. Alguna vegada el protagonista no ho aconsegueix, però, en qualsevol cas, qui llegeix la història ha de veure satisfeta la seva curiositat.

EXEMPLE

Observem les tres parts de l'estructura del conte.

1. Es planteja un conflicte (marcada amb verd): La Itziar i la Isolda, dues germanes, són a casa i volen fer engreixar el tió perquè els dugui regals. Saben que s'han de portar bé; si no, en Fumera, que les vigila, farà que el tió només cagui carbó.

2. Es desenvolupa el conflicte (marcada amb rosa): Apareix en Fumera, que té problemes de vista. Les nenes decideixen agafar-li les ulleres a l'àvia. Quan en Fumera se les posa veu que les nenes s'han portat malament i els diu que no tindran regals. A més, l'àvia està molt enfadada perquè no les troba. Les nenes confessen la malifeta a la mare, que diu que han d'escriure una carta al tió. En Fumera ha desaparegut.

3. Es resol el conflicte (marcada amb blau): Finalment, el tió els caga joguines i també les ulleres de l'àvia. Com que la mare i l'àvia es piquen l'ullet, potser vol dir que han tingut alguna cosa a veure amb la recuperació de les ulleres.

Un tió amb vista. Gemma Lienas (La Galera)

—Ara acotxeu-lo, que ha de dormir —diu el pare.

La Isolda corre per posar bé la flassada del tió. Quan una no més té dos anys i, al davant, una germana ganàpia de cinc, ha d'espavilar-se si vol ser la primera a fer una cosa... Però la seva germana, la Itziar, està només pendent de la caixa de galetes. Vol triar les més bones per al tió.

El tió, ben tapat per la flassada groga, s'està a la sala, entremig dels dos finestrals. Menjarà les galetes. Es beurà una copeta de vi dolç. I dormirà molt per fer-se ben gras i carregar-se de regals per quan els hagi de cagar.

—I ara a dormir vosaltres també —diu la mare.

La Itziar i la Isolda es fiquen al llit sense rondinar. Cal que es por-

tin bé perquè en Fumera deu rondar per allí...

En Fumera és, per entendre's, una mena de geni que pren nota de tot el que fan les criatures. Ho pot veure tot perquè té set ulls. Set! Quatre al davant i tres al darrere. Ell és l'encarregat d'avisar al tió si la canalla és bona minyona o no. Si s'han portat bé, el tió caga llaminadures i petites joguines per a les nenes i els nens de la casa. I si s'han portat malament, només caga carbó.

—Has sentit aquest soroll? —pregunta la Itziar.

La Isolda, mig adormida, es treu el xumet de la boca i demana:

—Quin zodoll?

Totes dues nenes paren bé les orelles. No se sent res.

—Oh! Diuz mentidez —diu la Isolda.

Abans que la Itziar tingui temps de protestar...

Catrac, bum, bum, bum!!

—Ei! Ada sí —diu la Isolda.

—El tió! —fa la Itziar amoïnada—. Som-hi, anem a veure si li passa res.

I fent el cor fort perquè la foscor fa respecte, les dues nenes es lleven i treuen el nas al passadís.

Catrac, bum, bum, bum!!

—És al bany! —diuen alhora.

I sense pensar-s'ho ni un segon, hi entren.

—Òndia! Qui és aquest?

Una mena de follet, transparent com les cortines de casa de l'àvia, és estirat al costat de la banyera tocant-se el front.

—Sóc en Fumera, reina. Que no ho veus?

—Ets de fum?

—És clar, bufona. D'això... Em podeu posar aigua al nyanyo?

La Itziar es mulla la mà i li passa per damunt del bony.

—Haz caigut?- pregunta la Isolda.

—M'he entrebancat amb la bàscula. És que no m'hi veig gens bé.

—No t'hi veus? I de què et serveix tenir tants ulls?

—De res, perquè sóc curt de vista.

—Ah! Doncs, necessites ulleres —sentencia la Itziar.

—Oh, és clar que em fan falta. Però d'on vols que les tregui?

Les nenes no ho saben, però diuen que hi pensaran, que no és bo que vagi clavant-se patacs i despertant les criatures. Mentrestant, se l'enduen al dormitori i li recomanen que s'estigui desat al calaix dels mitjons i les calcetes.

L'endemà, com cada dijous, passen la tarda a casa de l'àvia amb els seus cosins: en Jordi i en Biel, els bessons de sis anys, i la Mariona, que en té quatre.

—Tenim un zecret —diu la Isolda.

Dins l'armari de la roba per planxar, tan gran que el fan servir de caseta, la Itziar els explica el problema d'en Fumera.

—Necessitem unes ulleres —diu en Biel.

—Amb unes no fem res —respon la Itziar—. Ens en calen unes per als ulls del davant i unes altres per als del darrere.

—Però... —fa la Mariona—, si li posem ulleres, veurà si ens portem bé i també si ens portem malament.

—Uf! És veritat —diu en Biel—. Que perillós!

—Potser no ens convé —afegeix en Jordi.

—Jo crec que ens podem confiar d'en Fumera —diu la Itziar.

—Doncs, per què no agafem les de l'àvia? —proposa en Jordi.

—Ei! Quina bona idea! —diu la Mariona.

—Sí. L'àvia en té tres; si n'hi agafem dues, no passa res —afegeix en Biel.

—Jo crec que s'empiparà —diu la Itziar, no del tot convençuda.

—Les hi tornarem després que el tió hagi cagat —diu en Jordi.

—És clar; aleshores en Fumera ja no les necessitarà.

Els tres grans decideixen que les dues petites busquin les ulleres.

Mentrestant, la Itziar, en Biel i en Jordi distrauran l'àvia. La Isolda s'acosta sense fer soroll al dormitori, on hi ha la bossa de l'àvia i, a dins, les ulleres liles. Mentrestant, la Mariona troba les vermelles a l'estudi. Quan arriba l'hora que cadascú se'n vagi a casa seva, han aconseguit que l'àvia no s'adoni de res. Al vespre, a casa, les dues germanes emproven les ulleres a en Fumera: les liles, com que són molt grosses, als ulls del davant; les vermelles, més petites, als del darrere. —Uau! Que bé que m'hi veig —fa en Fumera. La Isolda i la Itziar encaixen les mans, satisfetes. Però, tot d'una, s'adonen que en Fumera les observa amb un posat molt seriós. —Passa alguna cosa? —pregunta la Itziar. —I tant si passa! —diu en Fumera—. Resulta que ara m'hi veig molt bé i m'adono que pispar-li les ulleres a l'àvia és una malifeta. La Itziar i la Isolda es miren amb els ulls i les boques oberts de bat a bat. —Etz un poca-zolta! —diu la Isolda. —Torna'ns les ulleres, traïdor. Però no aconseguen que els les doni. Aleshores, sona el telèfon. —És l'àvia—diu la mare—. I pregunta si algú ha vist les seves ulleres. Les dues nenes es miren. Glups!, pensen, si li diem una bola a la mare, en Fumera sumarà dues malifetes... i adéu regals del tió! Decideixen que es millor confessar. Ho expliquen tot a la mare, que ho explica a l'àvia. —L'àvia treu foc pels queixals. O sigui, que està tan enfadada que sembla un drac. Uf! —Busquem en Fumera —diu la mare. Però en Fumera no és al calaix dels mitjons, ni a l'armari de las

paelles ni al prestatge del xampú i la colònia, ni a la cistella de les joguines... En lloc! Ha desaparegut, i amb ell, les ulleres de l'àvia. La mare diu: —L'única solució és escriure una carta al tió perquè cagui dues ulleres. —I donar-li coses boníssimes per menjar —afegeix el pare. Les nenes s'asseuen a la taula de la cuina amb els papers i els colors. —Au, va —diu el pare—. A treballar. I les deixen soles a la cuina. Les nenes omplen el full de dibuixos. Just quan la Itziar el plega i el fica dins d'un sobre, la Isolda li dona un cop de colze: —Mida! La Itziar alça els ulls i veu els peus d'en Fumera, que s'escapa per la campana extractora. —Duia les ulleres posades? —li pregunta a la germana. La Isolda no ho sap; no ho ha vist.

Deixen el sobre al costat del tió i li fan manyagues. —Li donaré el xumet —diu la Isolda. I corre a buscar-lo. La Itziar creu que deu ser molt difícil per a la Isolda desprendre's del xumet, que tant li agrada, i decideix que ella també ha de fer el gest. Li dona al tió unes xocolatines que la fan xalar, encara que ja no li'n queden més. El pare i la mare les feliciten. Són valentes i generoses. I arriba el vespre en què fan cagar el tió. Es presenta tota la família i comença la festa. Primer la quitxalla, després, la gent gran, passen d'un en un, li claven bastonada mentre canten:

*Tió bufó,
fes cagarrines*

*i mentre les fas,
caga joguines.*

*Cada vegada, en Jordi, en Biel, la Itziar, la Mariona i la Isolda
aguanten la respiració. Cagarà carbó?
No! El tió caga dolços i petites joguines. La quitxalla està conten-
ta.*

*L'última a picar és l'àvia. La Itziar, la Isolda, en Jordi, en Biel i la
Mariona tornen a no respirar de por que tenen. Què passarà?*

*Tió bufó,
fes cagarrines
i mentre les fas,
caga joguines.*

*Canta l'àvia i després s'ajup per alçar la flassada groga.
I què veu tothom? Unes ulleres liles i unes de vermelles!
—Béeeee! —crida la canalla.
L'àvia agafa les ulleres. Pica l'ullet al pare i a la mare i diu:
—Reno! Sí que té vista aquest tió!*

EXERCICIS

Nivell 1 (cicle inicial)

L'estructura

A. Explicarem a les criatures com és d'important en una història saber com comença, com continua i com acaba. Després, ordenaran seqüencialment les tres frases dins de cada grup posant-hi un número (1, 2 o 3) al davant de cada una.

**Visito el meu avi.
El meu avi té una grip molt forta.
El meu avi es recupera del tot.**

**No poden entrar al concert.
Els meus pares no troben cap taxi.
Arriben tard al concert.**

**En Pol compra farina, ous i llet.
Fa un pastís de xocolata.
El pastís queda boníssim!**

**L'Anna plora.
L'Anna es fa mal.
L'Anna s'enfila per l'escala.**

**Es posa a ploure.
Es refugien en una cova.
Passegen per la muntanya.**

B. Per tal de treballar la resolució de conflictes, iniciarem una conversa. Preguntarem als nens i nenes què podrien fer per resoldre unes determinades situacions. Aquestes accions poden ser:

- **M'he deixat la carpeta de l'escola en una botiga.**
- **Vaig a una llibreria i no tenen el llibre que vull.**
- **Em vull preparar el berenar i s'ha acabat la llet.**
- **Vull telefonar a una amiga i he perdut el seu número de telèfon.**
- **Sóc al menjador i sento pudor de cremat que ve de la cuina.**
- **He d'anar a entrenament de bàsquet i m'he deixat l'equip.**

EXERCICIS

Nivell 2 (cicle mitjà)

L'estructura

A. Farem que l'alumnat s'adoni que els esdeveniments han de ser coherents per tal de construir l'argument. També han de ser interessants i han d'estar encadenats, seguint aquest esquema plantejat anteriorment:

1. **Es presenta el conflicte (plantejament).**
2. **Es desenvolupa el conflicte (nus).**
3. **Es resol el conflicte (desenllaç).**

Llegirem l'auca següent, basada en el relat *Els caminants i l'ós d'Isop*. Els nens i nenes subratllaran amb color **verd** el text que correspon a la presentació del conflicte, amb color **rosa** el desenvolupament del conflicte i amb color **blau** la resolució del conflicte. Després faran el dibuix de cada vinyeta.

Un rei avariciós

Una vegada, un rei vivia en un castell

i es pensava que tot era d'ell.

La seva gent no estimava

i, a més, la menyspreava.

**La gent del poble es va reunir
per veure què podien decidir.**

Una festa van celebrar

i el rei no hi van convidar.

Música, balls i xerinola;

riures, gresca i arròs a la cassola.

El rei va meditar

i per sempre més va canviar!

B. Per parelles, buscaran un conte, el llegiran i ompliran la taula següent per treballar les tres parts de la narració: el plantejament, el nus i el desenllaç.

Plantejament:

Qui?

On?

Quan?

Què vol?

Nus:

Què passa?

Qui és l'antagonista i quins conflictes planteja al protagonista?

Quin o quins conflictes apareixen, en cas que no hi hagi antagonista?

Desenllaç:

Com es resol el conflicte?

Com acaba la narració?

L'estructura

Nivell 2 (cicle mitjà)

L'estructura

A. Farem que l'alumnat s'adoni que els esdeveniments han de ser coherents per tal de construir l'argument. També han de ser interessants i han d'estar encadenats seguint aquest esquema plantejat anteriorment:

1. Es presenta el conflicte (plantejament).

2. Es desenvolupa el conflicte (nus).

3. Es resol el conflicte (desenllaç).

Llegirem la faula següent. Subratllaran amb color **verd** el text que correspon al plantejament; amb color **rosa**, el nus; i amb color **blau**, el desenllaç. Després analitzarem les tres parts, seguint l'esquema:

Plantejament:

Qui?

On?

Quan?

Què vol?

Nus:

Què passa?

Qui és l'antagonista i quins conflictes planteja al protagonista?

Quin o quins conflictes apareixen, en cas que no hi hagi antagonista?

Desenllaç:

Com es resol el conflicte?

Com acaba la narració?

Un diumenge dos amics anaven d'excursió per un bosc quan, de sobte, se'ls aparegué a mig camí un ós enorme que rugia molt fort.

—Ajuda! Socors! —van posar-se a cridar desesperadament.

El més prim dels dos va pujar dalt d'un arbre per refugiar-se entre les branques. L'altre, però, estava massa gras i no va poder fer el mateix.

—Dóna'm la mà i ajuda'm a pujar! —va suplicar a l'amic—. De pressa, afanya't!

—No puc! —va replicar el més prim mentre pujava cada cop més amunt—. Si t'ajudo, segur que, amb el teu pes, acabaré caient. I no vull que l'ós em devori!

L'ós salvatge s'acostava cada cop més a l'home gras, que estava mort de por.

"He sentit a dir que un ós mai ataca un mort", va rumiar, "de manera que em faré el mort".

Aleshores, es va deixar caure a terra i es va quedar immòbil, fent-se el mort.

L'ós es va acostar i el va ensumar. L'home va aguantar la respiració.

Al cap d'uns instants, l'animal, segurament convençut que l'home estava mort, va girar cua i se'n va anar corrent.

Així que l'ós va haver desaparegut, l'home es va posar dret i va observar el seu company, que baixava de l'arbre i que li deia:

—Has tingut molta sort! Te n'has escapat pels pèls. Em pregunto per què se'n deu haver anat l'ós...

L'home va arronsar les espatlles, sense ganes d'explicar-li res.

—Fins i tot m'ha semblat que et deia alguna cosa a cau d'orella —va dir el que havia baixat de l'arbre—. Què t'ha dit?

—L'ós m'ha recomanat que, d'ara endavant, no torni a viatjar amb una persona que només pensa en ella mateixa i que no t'ajuda quan la teva vida està en perill. És en els moments difícils, que es reconeixen els amics de veritat.

I després de dir això, l'home va continuar sol el seu camí.

B. Entre tots, pensarem una història i en treballarem les tres parts, seguint l'esquema anterior.

Un cop omplert l'esquema, cada criatura redactarà un conte a partir de les dades de la graella. Després, podem llegir uns quants dels contes i veure que, malgrat la graella inicial idèntica, hi ha petites variacions.

A stylized, light pink tree graphic is centered on a darker pink background. The tree has a thick trunk, a rounded canopy, and several large, curved branches extending upwards and outwards. The text '7. ELS CONNECTORS' is positioned on the right side of the tree's trunk.

7. ELS CONNECTORS

Un cop ens posem a escriure la història que hem dissenyat, hem de procurar fer servir els mecanismes de la llengua que fan que un text estigui ben estructurat i, per tant, sigui fàcil d'interpretar i de seguir. Un d'aquests mecanismes són els connectors.

Els connectors són aquells elements que uneixen i relacionen les frases i els paràgrafs entre ells. Cal tenir en compte que l'ús d'un connector o un altre canvia substancialment el significat del text.

Tipus de connectors

1. Els connectors que afegeixen informació a l'enunciat. La hi podem afegir:

A. simplement, sumant-hi informació: **i**

B. o bé distribuint-la: **d'una banda...; de l'altra...**

EXEMPLE A

El zoo d'en Pitus. Sebastià Sorribas (La Galera)

Es deia Juli i Juli li deia tothom. Era un noi més aviat alt, amb ulleres, i li agradava molt d'escriure i d'estudiar.

EXEMPLE B

Pel que fa al menjar, en Joan tenia dues debilitats. D'una banda, els anisets que la seva àvia li donava cada diumenge. De l'altra, les cireres que feia a l'estiu el vell cirerer de la plaça.

2. Els connectors que mostren una oposició o contrast entre dos elements. Són, per exemple: **però**.

EXEMPLE

Per un plat de macarrons. Mercè Canela (Cruïlla)

Jo hi havia anat a menjar alguna vegada: feien l'escudella amb carn d'olla com ningú, era la seva especialitat. No sé pas què hi posaven, a la pilota, però m'hauria agradat conèixer-ne el secret.

3. Els connectors que estableixen una relació de causa-efecte o de finalitat. El més freqüent és **perquè**.

EXEMPLE

Brillant. Enric Larreula (Cruïlla)

Aquell matí, ben d'hora, en Brillant va sortir de la seva caseta perquè va sentir com si a fora algú donés des del carrer uns cops molt forts a la tàpia que envoltava el solar.

4. Els connectors que ordenen el discurs tenint en compte el temps. Són, per exemple: **en primer lloc, a continuació, després, l'endemà**.

EXEMPLE

L'home dels gats. Josep Vallverdú (La Galera)

Però en Manuel aquella tarda no portava ningú, i parlava sol. Era un divendres a la tarda, i l'endemà no tenia previst cap viatge.

EXERCICIS

Nivell 1 (cicle inicial)

Els connectors

A. Sense parlar dels connectors ni de la seva finalitat, farem que les criatures utilitzin de manera intuïtiva **en primer lloc, a continuació, per acabar**. Per a això, escriurem a la pissarra:

- **En primer lloc, a classe, he...**
- **A continuació, he...**
- **Per acabar, he...**

Cada alumne o alumna ho completarà amb una frase.

Si veiem que l'activitat és àgil, podem tornar a fer-la canviant la situació: a l'hora de gimnàstica..., jugant al pati...

B. Farem aquest exercici col·lectivament i oralment per tal que les criatures usin amb seguretat la conjunció causal **perquè**. Proposarem una sèrie de frases interrogatives totes encapçalades amb "per què". L'alumnat respondrà cada pregunta usant la paraula **perquè**. Exemple: Per què hem de regar les plantes? → Hem de regar les plantes perquè no es morin.

- **Per què són importants els amics i les amigues?**
- **Per què són tan bons els caramels?**
- **Per què no hem de cridar?**
- **Per què hem de sentir alegria?**
- **Per què posem la data a la pissarra?**
- **Per què a l'hivern no ens podem banyar al mar?**
- **Per què és bonic llegir?**

C. Demanarem als nens i nenes que uneixin cada parella de frases amb la conjunció **i**. Caldrà que pensin quines paraules han de suprimir perquè la frase quedi millor.

- **L'Anna omple la galleda. L'Anna rega les flors.**
- **Els nens i nenes de tercer juguen a futbol. Els nens i nenes de quart salten.**
- **La mare passeja. La mare mira aparadors.**
- **La carnissera talla la carn. La carnissera pesa la carn.**
- **He comprat cireres. He comprat préssecs.**
- **La Rosa llegeix el diari. La Rosa escolta música.**

EXERCICIS

Nivell 2 (cicle mitjà)

Els connectors

A. Explicarem a l'alumnat la utilització dels connectors en un text perquè aquest sigui estructurat i clar. Caldrà tenir en compte quan **perquè** indica causa-efecte i quan indica finalitat.

Escriurem a la pissarra les frases següents i cada alumne escriurà al final de cada frase si és final o causal.

- **Deixarem els llibres al prestatge perquè no es facin malbé.**
- **He obert el paraigua perquè està plovent.**
- **Li trucaré perquè em dicti els deures.**
- **La Laura s'ha aixecat d'hora perquè vol agafar el primer tren.**
- **La mare ha comprat farina i ous perquè l'Enric ens faci un pastís.**
- **T'he portat el fil perquè em cusi el botó.**
- **El gos del costat sempre borda perquè està sol.**
- **L'Òscar estudia molt perquè vol treure bones notes.**

B. Utilitza en cada frase el connector **i** o el connector **però**, segons el que correspongui.

- La Lídia ha dit que vindria al cine, no ha aparegut.
- Volia fer un plat exquisit, no va trobar les carxofes apropiades.
- Li agrada molt viatjar llegir novel·les d'aventures.
- Havien preparat l'excursió amb entusiasme, a causa del mal temps no van poder sortir.
- Van caminar durant hores, no van trobar la dreuera.
- La Lídia i la Paula són molt amigues s'estimen molt.

C. Escriu en els puntets els connectors següents: **en primer lloc, però, i, d'una banda, de l'altra, després, perquè**.

En Jordi la Clara es van dirigir a casa d'en Ramon per començar l'excursió. Estaven molt emocionats., era la primera sortida que farien sense persones grans, , en Ramon els havia d'explicar una cosa molt important. Els va obrir la porta la mare de l'amic, ell no estava a punt. En Ramon s'havia adormit, era més dormilega que una marmota. En Jordi i la Clara van pujar a la seva habitació. El van despertar., el volien renyar, van pensar que seria millor ajudar-lo a fer la motxilla.

Text amb puntuació:

En Jordi i la Clara es van dirigir a casa d'en Ramon per començar l'excursió. Estaven molt emocionats. D'una banda, era la primera sortida que farien sense persones grans, de l'altra, en Ramon els havia d'explicar una cosa important. Els va obrir la porta la mare de l'amic, però ell no estava a punt. Encara que li havien dit moltes vegades que es posés el despertador, en Ramon s'havia adormit, perquè era més dormilega que una marmota. En Jordi i la Clara van pujar a la seva habitació. El van despertar. En primer lloc, el volien renyar, després van pensar que seria millor ajudar-lo a fer la motxilla.

Els connectors

Nivell 2 (cicle mitjà)

EXERCICIS

Nivell 3 (cicle superior)

Els connectors

A. Explicarem a l'alumnat la utilització dels connectors per tal que el text sigui estructurat i clar.

Tots els i les alumnes subratllaran els connectors del text següent, basat en una faula d'Isop, i després n'explicaran oralment la finalitat.

Hi havia una vegada un pastor que es passava tot el dia vigilant el ramat. D'una banda, aquella feina li agradava; de l'altra, de vegades l'avorria perquè passava moltes hores sense parlar amb ningú.

Un dia va decidir que s'ho podia passar bé prenent el pèl a la gent del poble, de manera que s'hi va acostar i va començar a cridar:

—Socors! Que ve el llop i se'm menjarà totes les ovelles. Auxili!

Tothom va córrer a ajudar el pastor, però, en arribar al seu costat, es van enfadar molt perquè es van adonar que només havia estat un broma pesada.

Al pastor li va fer tanta gràcia la situació que va pensar a repetir-ho. Va esperar que els vilatans i les vilatanes fossin prou lluny; després, un altre cop va tornar a cridar:

—Socors! Que ve el llop i se'm menjarà totes les ovelles. Auxili!

Els vilatans i vilatanes, en tornar-lo a sentir, van començar a córrer altra vegada cap on era el noi perquè volien auxiliar-lo, convençuts que, ara sí, s'hi havia presentat el llop.

Però, en arribar on era el pastor, van veure'l per terra, rient de veure la gent córrer armada amb pals. Encara que els va dir que era una broma i que no calia que s'enfadessin, els vilatans i les vilatanes es van empipar molt.

L'endemà, el pastor va tornar a portar a pasturar les ovelles al prat. Ell sol es va fer un tip de riure perquè es va recordar dels veïns i les veïnes del poble corrent com a ximplers per ajudar-lo.

Tot d'una, li van passar de cop les ganes de riure perquè va veure que s'acostava el llop. Els pèls se li van posar de punta, les mans van començar-li a suar i, esporuguit, es va posar a cridar:

—Socors! Que ve el llop i se'm menjarà totes les ovelles. Auxili!

Els vilatans i les vilatanes es van parar a escoltar els crits del pastor, però, escarmentats, no li van fer cap cas.

Al capdavant el pastor va veure, impotent, com el llop es llançava sobre les seves ovelles, ferint-ne unes quantes i enduent-se'n una per menjar.

Si el pastor no hagués dit mentides, el llop no s'hauria menjat cap ovella.

B. Cada nen i nena escriurà un text on sortiran el màxim de connectors possibles.

Els connectors

Nivell 3 (cicle superior)

The background is a solid pink color. It features several overlapping, semi-transparent triangles of varying shades of pink, creating a geometric pattern. A large, faint pink comma is positioned at the bottom center of the page.

8. LA PUNTUACIÓN

Per tal que un text sigui comprensible, cal que estigui ben puntuat. Els principals signes de puntuació són els següents:

La coma (,)

La coma serveix per marcar una pausa breu. La trobem, per exemple, en una enumeració, de manera que en separa els elements, o per introduir un aclariment.

EXEMPLE

La música perduda. Pep Albanell (Alfaguara Grup Promotor)

Per contrarestar l'amenaça dels records d'abans s'aferrava als pocs records que tenia del present: trets, explosions, ensurts, corredisses, fred i fam.

El punt (.)

El punt marca una pausa llarga. El fem servir generalment per indicar el final d'una frase (punt i seguit), el final d'un paràgraf (punt i a part) o el final d'un text (punt final).

EXEMPLE

El secret de la moixertera. Pep Coll (Empúries)

N'hi haurà prou de dir-vos, per ara, que sóc l'Amat Escrivà, però al poble tothom em coneix pel Xic de la Tonya. Tinc vint anys i no compliré els vint-i-un perquè, a tot estirar, em queden un parell de dies de vida.

Els dos punts (:)

Els dos punts marquen una pausa breu que serveix per introduir una explicació o una enumeració.

EXEMPLE

Balada de la carretera. Joaquim Carbó (Casals)

No cal ni que miri pel retrovisor per saber la pinta que té: cara de suficiència i una sola mà agafada al volant del flamant esportiu, com si li sobressin experiència i hores de vol. I tan sols fa quatre dies que té el carnet.

Els punts suspensius (...)

Els punts suspensius serveixen per indicar que una frase queda inacabada. També s'utilitzen per expressar dubte o suspens. Són incompatibles amb la paraula *etcètera*, que normalment trobem abreujada: *etc.* No poden anar mai precedits d'una coma i, en posició final de frase, fan la funció de punt final.

EXEMPLE

Un parell de bogeries. Lluís Farré (Casals)

La Carmeta Capdepardals era una somiatruites. És clar, amb aquest nom quina altra cosa podia ser, direu. Però no, la Carmeta Capdepardals no n'era pas, de cap de pardals. De fet, a la Carmeta els pardals li feien més aviat una certa angúnia, tan menuts i bellugadissos, fent saltironets amunt i avall...

El signe d'interrogació (?)

El signe d'interrogació s'utilitza per expressar una pregunta. Només s'ha d'escriure al final de la frase i darrere seu no cal posar-hi punt.

EXEMPLE

La Mika a l'Egipte dels faraons. Francesc Miralles (Empúries)

El professor Franziskus pensava en tot això mentre repassava els plànols de la seva màquina, que semblava un plat volador, així com els algoritmes que controlaven el generador magnètic. Estava segur que l'invent funcionaria, però no estava prou segur de la seva precisió. I si el crononauta aterrava al lloc equivocat?

El signe d'admiració (!)

El signe d'admiració s'utilitza per expressar sorpresa, ensurt o ira. Com en el cas del signe d'interrogació, només s'ha d'escriure al final i darrere seu no cal posar-hi punt.

EXEMPLE

Mares a l'engròs. Teresa Duran (Casals)

El pare exclama:

—Ja sé on n'hi ha una! Corre, anem-la a veure!

I en Joan i el seu pare es posen les sabates de fer camí, i se'n van a buscar una mare nova.

El guió (—)

El guió s'utilitza en els diàlegs per marcar les intervencions dels diversos interlocutors.

EXEMPLE

Els herois i els fantasmes. Oriol Vergés (Joventut)

—Bo... Bo... Bo... Bo...

—Calla, infeliç! —cridà Super-Sam amb una gran manotada a l'esquena del monstre.

—Deixa, Super. No veus que així no aconseguiràs res? L'has de compensar amb amor —féu la Blancaneu mentre, de puntetes, girava la cèl·lula del pols de la dreta amb molt de compte.

EXERCICIS

Nivell 1 (cicle inicial)

La puntuació

A. Treballarem oralment les frases interrogatives. Per parelles, les criatures sortiran a la pissarra; un farà una pregunta i el seu company o companya la respondrà. Farem observar l'entonació de les frases interrogatives. Seguidament en seleccionarem unes quantes i les escriurem a la pissarra, tot remarcant el signe d'interrogació, que escriurem amb un altre color. També recordarem que darrere d'aquest signe no cal posar punt, encara que finalitzi la frase.

B. Treballarem frases exclamatives oralment. Anirem plantejant situacions diverses i demanarem que facin frases exclamatives que hi corresponguin.

- Per exemple, de por: **ve un company o una companya per darrere i et clava un crit. Tu dius: ...**
- Per exemple, de sorpresa: **arriba el teu aniversari i et regalen una cosa que no t'esperaves. Tu dius: ...**
- Per exemple, d'ira: **tenies a les mans la teva joguina preferida i te la fan malbé. Tu dius: ...**

Farem observar l'entonació de les frases exclamatives. Seguidament en seleccionarem unes quantes i les escriurem a la pissarra, tot remarcant el signe d'admiració, que escriurem amb un altre color. També recordarem que darrere d'aquest signe no cal posar punt, encara que finalitzi la frase.

C. Treballarem l'ús del guió (el fem servir per marcar la intervenció dels diversos personatges en un diàleg) i del punt (l'hem de posar en finalitzar una frase). Col·lectivament crearem un diàleg a partir de dos personatges que decidiran les criatures: dos companys o companyes de la classe, dos nens o nenes imaginaris, dos animals que personificarem, dos personatges d'un conte conegut... Caldrà fer servir frases curtes per elaborar el diàleg, que anirem escrivint a la pissarra, remarcant l'ús dels diferents signes de puntuació: el guió, els signes d'interrogació i d'admiració i el punt, que són els que es treballen a aquesta edat.

La puntuació

Nivell 1 (cicle inicial)

EXERCICIS

Nivell 2 (cicle mitjà)

La puntuació

L'aplicació dels signes de puntuació en l'escriptura és un tema força complex per a l'alumnat. Val la pena insistir a cicle mitjà –on encara podem trobar alumnes que escriuen textos amb frases sense cap punt ni cap coma– en la utilització del punt com a final de frase.

A. Col·lectivament escriurem un petit text expositiu sobre l'estació en què ens trobem. L'escriurem a la pissarra i en subratllarem els verbs, fent-los adonar de la unitat i el sentit global de cada frase. Remarcarem la utilització del punt en finalitzar cada frase. També podem fer notar l'ús d'altres signes de puntuació, si s'escau. Per exemple:

La tardor comença el 21 de setembre. Baixen les temperatures. Plou força i fa molt de vent. Les fulles dels arbres es tornen grogues i marronoses i després cauen. El dia s'escurça i la nit és més llarga. Els fruits típics d'aquesta estació són les pomes, les mandarines, les carbasses, les nous, els moniatos, les castanyes... La tardor acaba el 21 de desembre. Després comença l'hivern.

B. Per treballar la coma en les enumeracions i els dos punts com a introducció d'una enumeració, farem aquesta activitat, en la qual l'alumnat completarà les frases amb els elements de l'enumeració apropiada cada vegada fent servir els signes de puntuació adients: els dos punts i la coma.

- **En el cistell hi ha...**
- **A la capsa en Lluís guarda...**
- **Dins de l'estoig la Laura té...**
- **A la granja hi havia...**
- **Per l'autopista circulaven...**
- **Va anar al mercat i va comprar...**
- **Ha fet la maleta, i hi ha posat...**
- **Per fer el pastís necessito...**

C. Per parelles, les criatures s'inventaran un diàleg amb dos elements inerts als quals donaran vida. Remarcarem la importància del guió com a marca de la intervenció de cada personatge, així com l'ús del signe d'interrogació i d'admiració, ja que en un diàleg acostumen a haver-hi moltes frases interrogatives i exclamatives.

La puntuació

Nivell 2 (cicle mitjà)

EXERCICIS

Nivell 3 (cicle superior)

La puntuació

A. L'alumnat posarà els signes de puntuació que cregui necessaris en aquest petit text. Ho farà individualment; després ho corregirem col·lectivament comentant els signes de puntuació utilitzats.

La glacera verinosa. Gemma Lienas (La Galera)

Text sense els signes de puntuació:

*L'helicòpter va començar a ascendir verticalment a poc a poc tenia una manera d'enlairar-se ben diferent de la d'un avió el vidre frontal era tan gros que semblava que l'aparell fos obert per la part del davant la visió des d'allí era espectacular cada cop més lluny dels seus peus podien contemplar com l'aeroport s'anava empetitint també els cotxes que circulaven per la carretera es feien petits fins a semblar vehicles de joguina l'Emi i en Max tenien un nus al coll i tu potser també l'hi hauries tingut oi una mica per l'emoció de volar-hi i una altra mica per la impressió de l'alçada
L'Alberto va fer un gir va inclinar l'helicòpter i el va tombar cap a la dreta aviat van deixar enrere la pista i van sobrevolar el mar
Ei si tenim el mar a sota va exclamar en Max anem a una illa
No va respondre la Serena ens dirigim cap a l'interior del continent al parc de les glaceres que queda molt a la vora de la serralada dels Andes on es formen les glaceres*

Text amb els signes de puntuació:

*L'helicòpter va començar a ascendir verticalment, a poc a poc. Tenia una manera d'enlairar-se ben diferent de la d'un avió. El vidre frontal era tan gros que semblava que l'aparell fos obert per la part del davant. La visió des d'allí era espectacular. Cada cop més lluny dels seus peus, podien contemplar com l'aeroport s'anava empetitint. També els cotxes que circulaven per la carretera es feien petits fins a semblar vehicles de joguina. L'Emi i en Max tenien un nus al coll. I tu potser també l'hi hauries tingut, oi? Una mica per l'emoció de volar-hi, i una altra mica per la impressió de l'alçada.
L'Alberto va fer un gir, va inclinar l'helicòpter i el va tombar cap a la dreta. Aviat van deixar enrere la pista i van sobrevolar el mar.
—Ei! Si tenim el mar a sota! —va exclamar en Max—. Anem a una illa?
—No —va respondre la Serena—. Ens dirigim cap a l'interior del continent, al parc de les glaceres, que queda molt a la vora de la serralada dels Andes, on es formen les glaceres.*

B. Per parelles l'alumnat farà un diàleg. Entre tots decidirem de què tractarà i cada parella en decidirà els personatges. Els remarcarem la necessitat del guió al començament de la intervenció de cada personatge. Un cop finalitzats els diàlegs, sortiran a la pissarra a llegir-los. Ens fixarem en l'entonació.

C. Pensarem un espai on poder ubicar una narració. Pot ser real o imaginari, proper o llunyà, tancat o obert, petit o molt gran... Un cop determinat el lloc, en faran una descripció. Els direm que han de fer servir els següents signes de puntuació: el punt darrere de cada frase, el signe d'interrogació i d'admiració, la coma separant els elements d'una enumeració, els punts suspensius expressant dubte i els dos punts anticipant una enumeració. Després ho corregirem davant dels autors i les autores per poder comentar concretament la puntuació, a més, és clar, d'altres aspectes com ara el lèxic, l'ortografia, l'estructura, la cohesió...

La puntuació

Nivell 3 (cicle superior)

L'ús que fem dels adjectius, les comparacions i les metàfores marca l'estil del text.

Els adjectius, les comparacions i les metàfores tenen dues funcions:

1. Explicar millor com són les coses, les persones o les idees, de manera que qui llegeix es pot fer una idea més exacta d'allò que volem dir.
2. Embellir, ja que així el text queda menys eixut. A més, com que cada persona té la seva manera peculiar d'adjectivar o de fer comparacions o metàfores, el text adquireix un estil propi. Els elements que ens descriuen una situació, un personatge, un espai, etc., el que fan és facilitar-nos la imatge d'allò que s'està explicant, i aquestes imatges són el que fa bonic un text.

Els adjectius

Una de les maneres de fer un text més interessant i més fàcil de comprendre és fer servir els adjectius per complementar els noms. No és el mateix dir: "Des de casa veia un tros de cel i núvols", que "des de casa veia un tros de cel blau esquitxat de núvols blancs". En el segon cas, ens podem imaginar millor com és el cel que veu des de casa. Podem veure'n un altre exemple: imagina't la diferència entre dir únicament "La senyoreta Queta era una de les seves professores preferides" i el text que tens a continuació. Els adjectius fan que la senyoreta Queta aparegui molt més dibuixada i propera per al lector o lectora.

EXEMPLE

Núvols al cel. Jordi Sierra i Fabra (Intermón Oxfam)

La senyoreta Queta era una de les seves professores preferides,

els queia bé, era simpàtica, comprensiva, fins i tot atractiva, però no per això deixava de ser una mestra, és a dir, que quan cridava... cridava, quan es mosquejava... es mosquejava, i quan suspenia... suspenia.

Les comparacions

Una altra manera de fer més ric i entenedor un text és amb l'ús de les comparacions.

Amb la comparació establim una relació entre dues persones, animals o coses que tenen la mateixa característica. Entre els dos elements, introduïm el nexce *com*.

Si veig algú amb el nas vermell, puc dir que té "el nas vermell com un tomàquet".

EXEMPLE

Una troballa sorprenent. Jaume Cela (La Galera)

El Xalest [el gos] es bellugava com si estigués connectat a l'electricitat i bordava com si l'anéssim a afusellar.

—Quiet, home, que només volem que tastis l'aigua! —insistia en Xavier, però tot semblava inútil. El Xalest fugia de l'aigua com qui fuig d'una aparició.

Les metàfores

Les metàfores són les comparacions directes. Això vol dir que relacionem una cosa amb una altra que té una mateixa característica i, finalment, ens saltem la cosa de la qual parlem per citar només l'altra que ens la recorda. Així, la comparació anterior —"té el nas vermell com un tomàquet"— es convertiria, per exemple, en "té un tomàquet a la cara i no para de mocar-se'l".

EXEMPLE

La Carlota i el misteri de la vareta màgica. Gemma Lienas (Estrella Polar)

—*Em compraràs la baralla trucada?*

—*Doncs, és clar, microbi —li vaig dir esbullant-li els cabells.*

El microbi ja no m'escoltava. Crec que estava pensant en l'estratègia per convèncer les autoritats familiars del valor increïble que tenia aquella baralla trucada per al seu futur de mag.

Fixa't com la paraula *microbi* es refereix al germà petit. L'escriptora compara el germà petit amb un organisme microscòpic i, finalment, usa el nom de l'organisme (microbi) en lloc del nom del germà.

EXERCICIS

Nivell 1 (cicle inicial)

L'estil

A. Explicarem als nens i nenes que l'adjectiu és una paraula que ens diu com són les persones, els animals i les coses. Farem sortir les criatures, d'una en una, al davant de la pissarra. Demanarem a la resta de la classe que diguin com és cada company o companya. Escriurem a la pissarra els adjectius que vagin dient:

—**En Ramon és...**

Alt, baix, prim, panxarrut, rialler, simpàtic, generós, quiet...

B. Escriurem a la pissarra les frases següents:

- La casa té un **jardí**.
- Ha passat un **tren** per davant de l'estació.
- El seu pare fa **macarrons**.
- La **germana** de la Maria té cinc anys.
- El **carrer** està ple de gent.
- La mare llegeix un **llibre**.

Els demanarem que pensin un adjectiu **per a cada nom remarcat** i tornarem a escriure les frases. Els farem adonar que les frases són més boniques i ens donen més informació quan hem afegit adjectius als noms.

L'estil

Nivell 1 (cicle inicial)

EXERCICIS

Nivell 2 (cicle mitjà)

L'estil

A. Explicarem a l'alumnat que els adjectius i les comparacions tenen dues funcions:

1. Explicar millor com són les coses, les persones o les idees, de manera que qui llegeix es pot fer una idea més exacta d'allò que volem dir.
2. Fer més bonic i menys eixut el text.

Farem subratllar els adjectius d'aquest fragment. Després en farem dues lectures, una amb els adjectius i l'altra sense. Farem que els nens i nenes s'adonin de la diferència entre tots dos textos, és a dir, com els adjectius embelleixen i matisen la informació.

La glacera verinosa. Gemma Lienas (La Galera)

—Els hiverns són més càlids, com dius tu, però això comporta dificultats, posem per cas, per als conreus. A més, les pluges són molt més irregulars. Quan plou, més sovint ho fa torrencialment i, aleshores, hi ha inundacions terribles. O bé no plou i es produeixen sequeres desastroses.

—O massa o massa poc.

—A més, per culpa de l'escalfament de la Terra també està augmentant la freqüència de fenòmens atmosfèrics extrems, com els huracans, els tifons, els tornados... Sense oblidar que les grans sequeres faciliten incendis que destrueixen extensions immenses de bosc. Aviat l'aigua serà un bé molt escàs i més preuat que el petroli.

B. Una altra manera de fer més ric i entenedor un text és amb l'ús de les comparacions. Amb la comparació establim una relació entre dues persones, animals o coses que tenen la mateixa característica. Entre tots dos elements, normalment, hi introduïm el nexa *com*.

Relacionarem mitjançant una fletxa la primera i la segona part de la comparació.

– Prima	com una marmota
– Vell	com un dia sense pa
– Pelat	com un torró
– Gran	com una casa de pagès
– Adormida	com una tàpia
– Sord	com l'anar a peu
– Llarga	com una rata
– Blanc	com un fideu
– Calent	com un glop de llet

C. Entre tots farem comparacions a partir de la nena de la imatge.

- Els braços són com...
- Els seus pantalons són blaus com ...
- Porta una gorra com...
- Les seves cues són com les de ...
- La seva boca és com...

L'estil

Nivell 2 (cicle mitjà)

EXERCICIS

Nivell 3 (cicle superior)

L'estil

A. Les metàfores són les comparacions directes. Això vol dir que relacionem una cosa amb una altra que té una mateixa característica i, finalment, ens saltem la cosa de la qual parlem per citar només l'altra que ens la recorda.

A què fan referència les metàfores següents?

- **Aquella casa és una nevera.**
- **Els seus ulls són dues estrelles.**
- **La Mònica és un roure per a mi.**
- **Té els cabells d'or.**
- **Les perles de la seva boca estaven perfectament arrengrerades.**
- **El Joaquim és un ase.**
- **El Pere és una tortuga quan despara taula.**
- **Les cuques de llum em somreien des del cel.**

B. Subratllarem els adjectius del fragment següent i els substituïrem per un adjectiu amb el significat contrari, de tal manera que el text prengui un aire totalment diferent. Així com el primer transmet una sensació de benestar, el segon, amb el canvi d'adjectius, haurà de transmetre solitud, tristesa.

Em vaig dirigir al mercat molt ràpida, lleugera. Estava contenta! Ja havia arribat la carta, la carta tan desitjada. Semblava que un motor dins meu s'havia posat en marxa! Volia fer un dinar suculent, un dinar per recordar. Enmig de les parades de verdures, vaig escollir les albergínies més fresques i brillants. Després els va tocar el torn a les patates, l'enciam de roure i les saboroses mandarines. Notava els venedors feliços, m'atenien somrients, atents als meus desigs. O potser era jo? Després de fer l'última compra al mercat, em vaig dirigir al forn, d'on sortia una agradable olor de pa acabat de coure. Finalment em vaig dirigir cap a casa amb el cabàs ple d'aliments i d'il·lusions.

10. COM CREAR
UN CONTE DE CIÈNCIA

Fins ara hem après un seguit de tècniques i recursos per escriure un conte. Aquestes eines es poden aplicar a moltes temàtiques diferents, però ara proposem crear un conte de ciència.

La primera cosa a tenir en compte, naturalment, és que ha de tenir relació amb algun aspecte científic. Per exemple: un tema que ens interessi, o bé un personatge del món de la ciència real o inventat, o bé un espai...

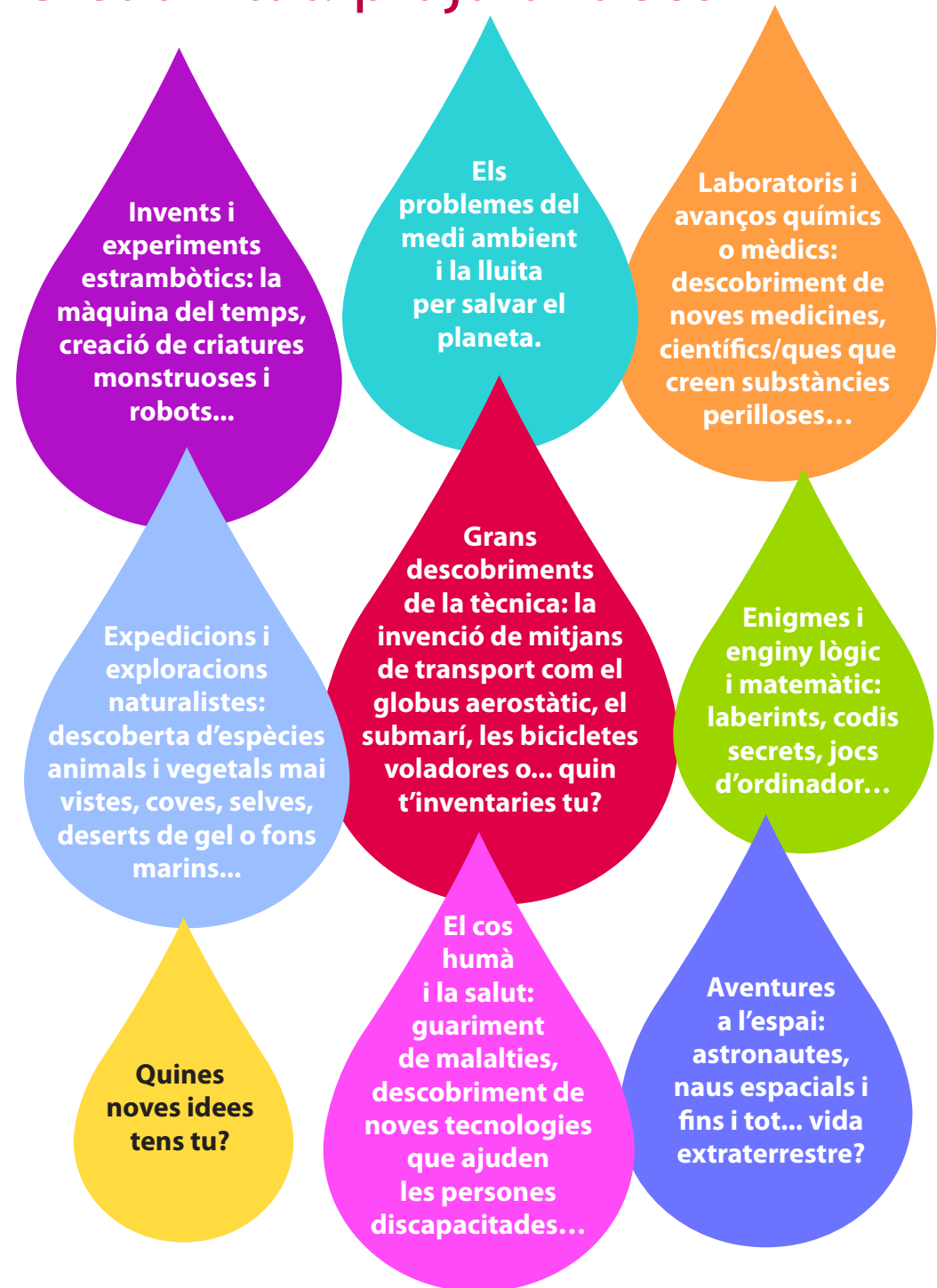
Aquí veurem com apliquem tots els coneixements que hem adquirit fins ara a la creació i l'escriptura d'un conte de ciència.

Comencem per la creativitat. Recordem que per escriure un conte necessitem una idea.

Proposem, doncs, una gran tempesta de temes que ens poden ajudar a generar la idea inicial.

Aquesta pluja d'idees és només una possibilitat. L'alumnat pot fer-la créixer molt aportant-hi noves idees, que, com ja sabem, poden venir de molts camins diferents que cal explorar!

Creativitat: pluja d'idees

Els elements de la història

Ara ve la segona fase: la dels elements de la història.

Recordem que hi ha quatre elements –**personatges, temps, espai i esdeveniments**–, que tots quatre s’han de treballar i que tots quatre han de ser presents a la nostra història. L’ordre en què es treballin, però, no té per què ser el que hem presentat aquí.

Quan s’està desenvolupant una història, a estones se’ns acudeixen coses que fan referència als personatges; més tard, una que fa referència al temps; després, tornem als personatges; una mica més tard, pensem en l’espai; després, en els personatges de nou, i dels personatges passem als esdeveniments...

A més, de vegades el motor de la història és un personatge, de vegades un espai, d’altres el temps...

Això vol dir que construir una història no té cap ordre en particular, és a dir, que és arbitrari. Tot i que es tracta d’un procés més aviat desordenat, aquí hem fet servir un ordre perquè es pugui entendre. Per això, ara, t’oferim diverses maneres en què et pots plantejar un conte de ciència.

Qui? Els personatges

Història A

Personatge protagonista

Sofia, 19 anys, astronauta en pràctiques. La Sofia és una noia alta i ferma, amb uns grans ulls negres i vius, i els cabells foscos recollits en una llarga trena. És per això que els seus amics i amigues diuen que s’assembla a una índia i l’anomenen, de broma, Núvol Lleuger. És molt intel·ligent i perfeccionista, i també una mica impacient. Estudia enginyeria espacial i s’especialitza en l’anàlisi de roques i pols

planetària. Està a punt d’embarcar-se en la seva primera expedició a l’espai, cosa que no la deixa dormir de nervis a la nit. Li encanta llegir ciència-ficció i té una por terrible de trobar-se extraterrestres en el seu viatge espacial.

Personatge antagonista

Podrien ser uns extraterrestres terrorífics i guiats per la maldat, o bé que algú vulgui impedir l’èxit de l’expedició de la Sofia.

Personatges secundaris

Qui acompanya la Sofia en la seva història? Els i les astronautes que conformen la tripulació de la nau, els extraterrestres que es troba durant el viatge?

Història B

Personatge protagonista

Marcel, metge, 29 anys. En Marcel és un noi baixet i prim, amb els cabells desendreçats de color panotxa i la cara pigada. No li agraden els uniformes ni les bates de metge i, casualment, moltes vegades s’oblida de portar-la. És despistat i treballa a poc a poc, però sap escoltar molt bé els i les pacients i no té pressa, i això el converteix en el metge preferit de tothom. Treballa des de fa poc en un petit poble de muntanya.

Personatge antagonista

El senyor Martínez és el director de l’empresa farmacèutica Panacea, SA. Fabrica medicaments per als refredats, però últimament l’empresa no va bé i està perdent diners. El senyor Martínez és antipàtic, avariciós i no suporta els nens ni les nenes. És per això que, d’un temps ençà, investiga maneres secretes d’encomanar refredats a tothom.

Personatges secundaris

La Cèlia, química i professora de naturals, ajuda en Marcel en les seves investigacions. Els nens i les nenes del poble també formen part de l'equip d'en Marcel.

(Nota: En Marcel és el primer d'adonar-se que alguna cosa falla en aquest poble on, al mig de l'estiu, tots els nens i nenes es refreden una vegada i una altra. La història és la investigació de les causes d'aquests refredats massius, que acabarà topant amb Panacea SA i el senyor Martínez.)

Quan? El temps

Història A

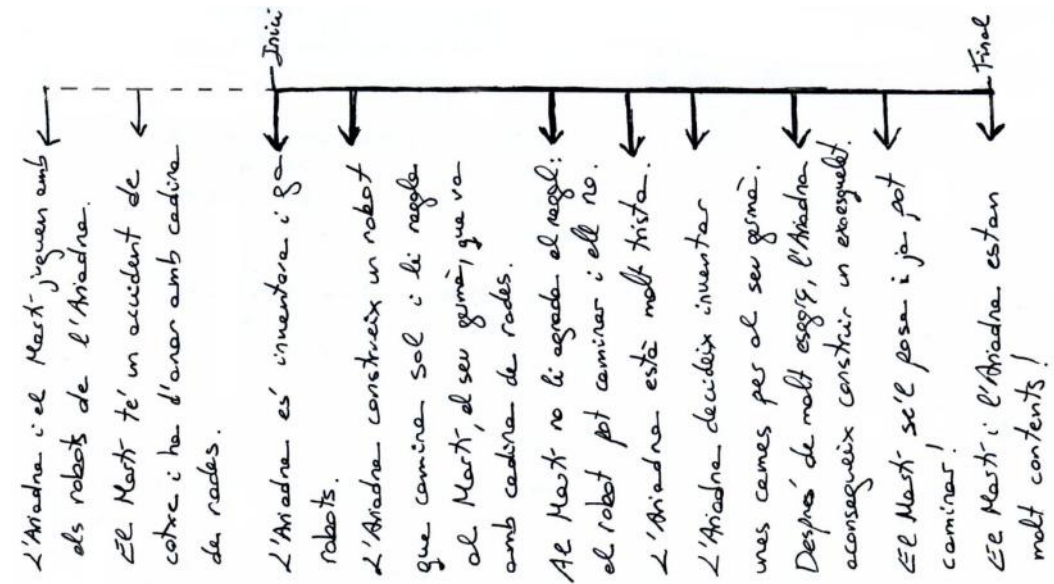
L'època

Ens situem al final del segle XVIII a França. Encara no existeixen els submarins, ni els trens, ni els avions, tampoc els cotxes. Els germans Montgolfier fan realitat el somni de volar amb la invenció del globus aerostàtic. Com és el seu voltant? Quins materials, coneixements i instruments hi ha en aquesta època? Com van vestits els infants, les dones, els homes? Com són les cases i els carrers? Què en pensa, la gent, de l'invent dels germans Montgolfier?

Per fer un conte històric caldrà documentar-nos!

Història B

La durada i la línia del temps

La història de l'Ariadna i el seu germà Martí està marcada per un fet que va tenir lloc al passat, que és el que hem marcat amb els puntets. Farem servir la tècnica del record per introduir-lo enmig del relat, de manera que, un cop definim l'estructura del nostre conte, col·locarem tots dos esdeveniments després de "l'Ariadna està molt trista" i abans de "l'Ariadna decideix inventar unes cames per al seu germà".

On? L'espai

Història A

L'espai

En quin lloc se situa la història? El doctor Prats explora el món buscant noves espècies de papallones. Actualment es troba en una selva de Papua Nova Guinea, investigant les papallones més grans del món, que viuen allà. Aquesta selva és immensa i frondosa, domina

el color verd de les plantes que hi creixen. Els arbres són tan alts que poca llum arriba a terra. El clima és càlid i molt humit. Hi plou durant tot l'any! Fa una mica de por estar sol en aquesta selva... hi ha una quantitat infinita d'espècies animals, moltes d'elles verinoses! La selva és una gran orquestra: juntament amb el soroll de la pluja i les branques que de tant en tant es trenquen, els animals fan molts sorolls diferents.

En quins espais es mouen els personatges? El doctor Prats i els seus ajudants comencen la història al vaixell que els porta a Papua. Un cop allà, viuen en una cabana al poble indígena més proper al terreny d'investigació, on s'enduen les mostres i les analitzen. Finalment, la recerca es desenvolupa dins la selva papuana.

Història B

L'espai

En quin lloc se situa la història? Estem als afores d'una gran ciutat europea, en una zona de magatzems i naus industrials.

En quins espais es mouen els personatges? El professor Von Beckler no es mou del seu laboratori. Malgrat ser una habitació gran i, sobretot, amb un sostre altíssim, està tan atapeïda que amb prou feines hi entra la llum per les finestres! És un calaix de sastre: trossos de ferro, fustes, filferros, ordinadors vells i motors de cotxe, entre moltes altres coses increïbles i inimaginables. Destaquen també les estimades mascotes del professor, que li fan companyia en les seves llargues hores de treball: els peixos fluorescents que viuen en els grans aquaris i els esquiroles que corren amunt i avall tirant pinyes rosegades per tot arreu.

Què? Els esdeveniments

Història A

Els esdeveniments

1. La Marina, l'Aida i la Paula estan de vacances al Carib.
2. Un dia van a fer submarinisme per contemplar els esculls de corall, espècie que està en perill d'extinció.
3. Una nit que estan al passeig marítim, es perden i acaben en una part llòbrega del port, on veuen uns nois que, després d'amarrar una barca de motor, es discuteixen amb un senyor. Parlen de diners, i d'una data límit propera. Les noies sospiten i decideixen vigilar-los.
4. Segueixen la pista dels nois fins a trobar una cova amagada en una caleta... plena de paquets de corall. Són caçadors furtius!
5. La Marina, l'Aida i la Paula fan fotos del botí i les ensenyen a la guàrdia marítima.
6. El dia de l'entrega del corall al traficant, les noies i la guàrdia esperen amagats a la caleta.
7. Quan els furtius i els traficants entren a la cova per transportar el corall, la guàrdia els detenen.

Història B

Els esdeveniments

1. L'Àlex ha creat un programa d'ordinador on connecta el seu cervell quan dorm, i així pot programar-se els somnis i viure grans aventures mentre dorm.
2. Una nit es troba el seu joc de laberints envaït per persones desconegudes i no autoritzades.
3. La nit següent, entren dos policies al laberint i l'Àlex és detingut. El porten a una sala fosca, situada en algun punt sota el món dels laberints en el qual somiava anteriorment.
4. L'Àlex està atrapat, el tenen presoner i, quan l'interroga la policia,

s'adona que parlen repetint números i no pot entendre res.

5. L'Àlex decideix escapar-se tancant el programa, però no sap com fer-ho!

6. L'Àlex decideix descodificar el llenguatge de la policia. Després de provar diverses tècniques desxifrades, troba la clau i crida ben fort Alt+F4 en el llenguatge d'aquest submón cibernètic.

7. Es desperta a casa, suant i panteixant. Decideix dormir tot el dia sencer per recuperar-se, però això sí, sense connectar-se al ciberespai!

L'estructura

Ara que ja tenim la idea i els elements de la història ben treballats, ens cal fer el muntatge final, és a dir, l'estructura. Per a això, primer de tot cal que la història sigui versemblant i interessant. Això significa que hi ha d'haver la informació necessària, sense oblidar-nos de relatar esdeveniments indispensables i sense allargar-nos en qüestions irrelevantes. A més, la informació ha de ser coherent i creïble.

EXEMPLE

En la història del metge Marcel (o sigui, la història B dins dels personatges) no ens oblidarem d'explicar molt bé què els passa a les criatures o quins són els objectius de l'empresa Panacea SA. En canvi, segurament no serà necessari parlar de la vida de la mare d'en Marcel o del menjar preferit del seu gos. Perquè sigui coherent i creïble, la història ha de tractar d'investigacions científiques, de malalties i medicines, però no ha d'haver bruixes ni extraterrestres!

Cal pensar també en qui explica la història: és un narrador extern,

que veu a tothom i coneix les intencions i sentiments de tots els personatges? En aquest cas, parlarem en tercera persona.

EXEMPLE

La història d'en Marcel explicada per un narrador en tercera persona:

“Aquell dilluns de juliol, en Marcel va arribar puntual al consultori mèdic. Es va estranyar de veure tanta gent a la sala d'espera.”

O bé el narrador és un personatge de la història, ja sigui el protagonista o un personatge secundari? En aquest cas, el narrador pot conèixer els seus propis pensaments i sentiments, però no els dels altres, a menys que els hi expliquin. Els narradors interns utilitzen la primera persona.

EXEMPLE A

La història d'en Marcel explicada per ell mateix (el protagonista), en primera persona:

“Aquell dilluns de juliol, vaig arribar molt puntual a la consulta, i em va estranyar veure tanta gent a la sala d'espera.”

EXEMPLE B

La història d'en Marcel explicada per la Cèlia, la professora de naturals, un personatge secundari. També en primera persona:

“Aquell dilluns de juliol, des de la finestra del despatx, vaig veure en Marcel que caminava en direcció al consultori mèdic.”

Finalment, haurem d'encadenar molt bé els esdeveniments, ben ordenats i organitzats, perquè la història tingui sentit lògic i despert interès entre els lectors i les lectores. Per a això, caldrà fer servir una estructura com aquesta:

1. Plantejament

Presentarem l'escenari i els personatges: descriurem en Marcel, la seva amiga Cèlia, el poble de muntanya... També presentarem el conflicte, és a dir, explicarem que molts nens i nenes del poble s'han posat malalts de cop. Apareix l'antagonista: el senyor Martínez.

2. Nus

És el desenvolupament del conflicte, i la part més llarga de la història: aquí explicarem totes les investigacions i problemes que es troben en Marcel, la Cèlia i els nens i nenes del poble que no han emmalaltit per arribar a descobrir quina és la causa dels refredats estivals. Trobem pistes sobre el senyor Martínez i l'empresa Panacea, SA. En Marcel, la Cèlia i els nens i nenes descobreixen finalment que el culpable dels refredats és el senyor Martínez i la seva empresa, que han enverinat una font amb rinovirus.

3. Desenllaç

Es resol el misteri: En Marcel, la Cèlia i les criatures s'enfronten al senyor Martínez i aconseguen tancar l'empresa Panacea SA. Els nens i nenes malalts es curen del refredat!

11. EL TALLER DEL CONTE DE CIÈNCIA

A continuació, plantejem un exemple del que podria ser un taller col·lectiu per a l'elaboració d'un conte de ciència. Proposarem a l'alumnat de fer una narració de ciència, és a dir, una narració que giri al voltant d'un tema relacionat amb la ciència.

Cicle inicial

1. Primer haurem de decidir la idea; de manera que farem una pluja d'idees a partir del contingut d'una maleta, on haurem col·locat imatges i objectes que remetin a la ciència, i les apuntarem a la pissarra. Cada alumne o alumna exposarà les que li interessin més i després en votarem una i la farem créixer amb l'opinió de tots i totes. La nostra història podria tractar sobre el curs del riu: el naixement al cim de les muntanyes i la desembocadura al mar.

2. Després, definirem els personatges de la història. Començarem pel protagonista, el personatge principal. La Laia, una nena de 6 anys. És prima i lleugera. Li encanta anar d'excursió i guardar-se'n records: pedretes, fulles... Li agrada molt anar a escola i jugar amb els seus companys i companyes.

3. A continuació, ens plantejarem el temps i l'espai de la història. Aquesta història tindrà lloc en dues excursions que farà la classe abans d'acabar el curs: una a la muntanya i l'altra, a la platja.

4. Pensarem els esdeveniments que tindran lloc al llarg de la història. És important que, per començar, entre tots decidim quin serà el final de la història. Per exemple: la Laia entén que els rius van a parar al mar. A partir d'aquí, ens plantejarem com enllaçar les accions

per tal d'arribar al final que volem explicar i les ordenarem:

- **La Laia i els seus companys i companyes de curs van d'excursió a la muntanya.**
- **Veuen com d'una font del cim neix un doll d'aigua –que prové de la pluja i de la neu– que es converteix en un riu.**
- **La mestra explica que aquest riu baixarà per la muntanya, recorrerà la plana i anirà a desembocar al mar. La Laia no ho acaba d'entendre.**
- **Després de dinar, les criatures recullen pinyes i cadascú hi marca el seu nom.**
- **La Laia, en arribar a casa, s'adona que no té la pinya. A la motxilla no hi és.**
- **Tampoc l'endemà la troba a l'escola. Està trista perquè tothom té la seva pinya, menys ella.**
- **Han passat els dies i la Laia i els seus companys i companyes van d'excursió a la platja. La Laia pensa que, si té sort, trobarà una nova pinya.**
- **A la platja no hi ha pinyes, només elements marins per fer un mural.**
- **De sobte, la Laia fa un crit de guerra: ha trobat la pinya amb les seves inicials. I acaba d'entendre que els rius van a parar al mar.**

5. Per tal d'escriure la història entre tots i totes, dividirem la classe en grups, de manera que n'hi hagi un per a cada esdeveniment. A cada grup li donarem un full. Cada grup farà un dels dibuixos representatius de la història. Sota de cada dibuix hi escriurem la frase corresponent als esdeveniments. Vigilarem que al final de cada frase hi hagi un punt i que comenci amb majúscula.

També es pot fer l'exercici individualment.

Cicle mitjà

1. En primer lloc haurem de decidir el tema sobre el qual girarà la narració. Per fer-ho, proposem una pluja d'idees a partir de temes que hem tractat a classe a l'hora de Medi, o bé en algunes notícies que hem penjat a l'aula i hem comentat, o bé en algun fet esporàdic de medi ambient que ens ha cridat l'atenció... Entre tots i totes, decidim que podríem fer una narració sobre algun hàbitat natural.

2. Ara haurem de triar un o diversos personatges adients al tema escollit i definir-los. El nostre protagonista podria ser un explorador o exploradora, una expedició de professionals de la biologia, uns caçadors, un animal... Ens decantem per l'animal: ha de ser graciós, gens agressiu, que desperti simpatia. Podria ser... un pingüí. Decidit, els nostres protagonistes seran una parella de pingüïns. Un dels pingüïns serà valent, agosarat, mogut i xerraire. L'altre serà més indecís i poc parlador, però també més reflexiu. A un li direm Nus i a l'altre Llaç.

3. Hem de definir l'època en què passa: situarem la història en l'actualitat. Quant temps durarà la nostra història? Podria durar una setmana. Farem una línia del temps, en la qual marcarem l'inici i el final de la narració. A mesura que decidim els esdeveniments, els anirem situant en aquesta línia per tal que l'estructura de la història sigui coherent.

4. Pensarem en l'espai. Per això ens documentarem bé. No només buscarem informació d'on viuen els pingüïns, sinó tot el que fa referència a aquesta espècie, per tal d'anar pensant en els esdeveniments de la història. Farem grups de 4 o 5 criatures per repartir la tasca de recerca: on viuen els pingüïns? Quines característiques

té el seu hàbitat? Són animals gregaris o solitaris? També ens documentarem sobre el que mengen, com es reproduïxen, quines espècies hi ha...

Així trobem que el pingüí és una au no voladora de color blanc i negre que camina en posició erecta i neda excel·lentment. Les seves ales s'assemblen més a les aletes d'altres vertebrats nedadors. Tenen el cos cobert de plomes i amb una pel·lícula de greix que els aïlla de les baixes temperatures de les aigües on viuen. S'alimenten de peixos, calamars i krill (petits crustacis semblants a una gamba). Els pingüïns són aus gregàries. Les seves colònies estan formades per centenars de milers d'individus, que criden amb força i sense parar. Tant al mar com a la terra se'ls observa en bandades. La major part dels pingüïns viuen a l'Antàrtida i a les illes subantàrtiques. La resta es reparteixen per Austràlia, Sud-amèrica, Àfrica del sud i les illes Galàpagos. Els pingüïns es concentren en grans colònies en època d'aparellament. Són ovípars. Els seus depredadors són les foques lleopard, que poden arribar a fer 4 metres, els lleons marins, més agressius, i les orques mascles.

Podem muntar un mural a la classe amb fotografies de pingüïns i tot allò que n'hem anat aprenent.

5. A partir d'aquí ja podem configurar els esdeveniments. Ens hem de preguntar una sèrie de coses per anar veient més clara la història: què volen els personatges? Per què ho volen? Quins impediments troben? Qui pot ajudar-los? Els nostres pingüïns poden quedar atrapats a les xarxes d'un vaixell i ser transportats fins al port d'una gran ciutat, un hàbitat que no és el seu, totalment estrany i llunyà. En Llaç i en Nus hauran de passar una sèrie d'aventures i superar alguns obstacles per tal de retornar al seu entorn natural. Anirem omplint la línia del temps que hem fet anteriorment amb

els diferents esdeveniments.

6. Recordarem a l'alumnat que els esdeveniments han de ser coherents per tal de construir l'argument. També han de ser interessants i han d'estar encadenats seguint aquest esquema:

- **Es presenta el conflicte (plantejament): en Nus i en Llaç, per error, arriben a un hàbitat que no és el seu.**
- **Es desenvolupa el conflicte (nus): en Nus i en Llaç passen per diferents aventures –ja que no estan aclimatats a viure en un lloc amb unes característiques tan diferents i del qual desconeixen moltes coses: les persones, els cotxes, els carrers...– i vencen una sèrie d'obstacles.**
- **Es resol el conflicte (desenllaç): en Nus i en Llaç retornen al seu ambient i estan contents de reveure la família i les seves amistats.**

7. Ha arribat el moment d'escriure la narració. Podem fer-ho individualment, per grups o tota la classe plegada.

8. Un cop tinguem escrita la narració, observarem si darrere de cada frase hi hem posat un punt i la paraula següent comença amb majúscula. També ens fixarem si hem tingut present l'ús dels connectors per fer més entenedora la història i l'ús dels adjectius per fer-la més bonica i per donar més informació als lectors i lectores. Si hem demanat a l'alumnat que escrigui la història en grups, podem corregir i comentar-la entre tots i totes, de manera que ells mateixos i elles mateixes puguin proposar millores en l'estil i la puntuació del text.

Cicle superior

1. En primer lloc haurem de decidir el tema sobre el qual girarà la nostra narració. Per fer-ho, proposarem els diversos temes que plantejàvem en l'apartat dedicat a la creació dins el capítol 10. Per grups, demanarem que desenvolupin el tema que més els agradi, tot proposant una idea per al futur conte, i que l'exposin a la pissarra. Posteriorment, decidirem entre tots i totes quina idea ens agrada més. Podem decidir, per exemple, que la nostra narració sigui de tipus fantàstic i relacionada amb algun animal. Podria ser la investigació d'un grup de científics i científiques sobre un tipus de mico fluorescent que habita a la selva tropical del Brasil.

2. Ara haurem de triar un o diversos personatges adients al tema escollit. Els nostres protagonistes podrien ser un grup de científics i científiques. Caldrà, sobretot, que tinguem clar qui és el protagonista, quins són els personatges secundaris i qui és l'antagonista. Hem de pensar, també: quantes persones formen l'expedició? Quin càrrec ocupen? Qui n'està al comandament? Quines característiques principals té cada personatge? Haurem de posar un nom a cada personatge, per fer-los propers als lectors i lectores i també identificables.

En Marc serà el protagonista. És doctor en biologia. Té 44 anys. És alt i prim i té els cabells rinxolats. És molt responsable i intel·ligent. No és gaire parlador, però és molt observador. Sempre té paraules d'ànim per al seu equip.

Els personatges secundaris seran els components de l'equip d'en Marc.

3. Quant temps durarà la nostra història? Podria ser una expedició per uns tres mesos. Farem una línia del temps, en la qual marcarem l'inici i el final de la narració. A mida que decidim els esdeveniments els anirem situant en aquesta línia per tal que l'estructura de la història sigui coherent. Òbviament no podrem parlar dels fets de cada dia perquè la narració seria feixuga, hi ha uns fets que s'han d'obviar. Aquí ens seran de gran utilitat les el·lipsis i els resums. També hem de definir l'època en què passa: situarem la nostra història a l'època actual.

4. Hem de pensar en l'espai. Per això ens documentarem. Haurem de buscar informació sobre la selva per poder descriure els llocs on passaran els fets i per on es mouran els nostres personatges: el color de la llum i la vegetació, les plantes i els arbres, la meteorologia, la gran varietat d'espècies, les olors, els sorolls... També haurem de buscar informació sobre els micos, concretament sobre els titís.

5. A partir d'aquí ja podem configurar els esdeveniments. Ens hem de preguntar una sèrie de coses per anar veient més clara la història: què volen els personatges? Per què ho volen? Quins impediments troben? Qui pot ajudar-los?

Ara ja podem omplir la línia del temps que hem fet anteriorment amb els diversos esdeveniments.

- **En Marc i el seu equip s'instal·len al campament base, on viuran i treballaran durant tres mesos.**
- **Fan diverses proves als micos. El resultat de les proves i les anàlisis confirma el que temien: la sang dels micos té un component tòxic.**
- **Investiguen tot l'entorn proper als micos i descobreixen una bassa –on beuen els micos- que conté residus tòxics.**

Aquests residus són produïts per una fàbrica de construcció de piles.

- **Intenten convèncer el propietari de la conveniència de tenir cura del medi per tal de no afectar els micos.**
- **El propietari es nega a cedir. En Marc planeja amb els membres de la seva expedició una venjança: organitzen un circuit terrorífic per al propietari gràcies als micos.**
- **El propietari cedeix i anuncia a l'expedició que canviarà la política mediambiental de la fàbrica.**

6. Recordarem a l'alumnat que els esdeveniments han de ser coherents per tal de construir l'argument. També han de ser interessants i han d'estar encadenats seguint aquest esquema:

- **Es presenta el conflicte (plantejament): en Marc i el seu equip van a investigar un mico fluorescent que habita a la selva amazònica.**
- **Es desenvolupa el conflicte (nus): l'expedició descobreix que els micos beuen aigua d'una bassa propera a una fàbrica de piles i, per això, són fluorescents. El propietari de la fàbrica es nega a canviar els seus hàbits.**
- **Es resol el conflicte (desenllaç): l'expedició aconsegueix convèncer el propietari de la fàbrica que cal protegir els micos.**

Cal pensar també en qui explica la història: és un narrador extern, que veu a tothom i coneix les intencions i sentiments de cadascú? En aquest cas, parlarem en tercera persona. O bé el narrador és un personatge de la història, ja sigui el protagonista o un personatge secundari? En la nostra història, el narrador podria ser en Marc i a través d'ell coneixerem els seus propis pensaments i sentiments i els

fets que passen. Els narradors interns utilitzen la primera persona.

7. Ha arribat el moment d'escriure la història. Podem fer-ho individualment, per grups o tots junts.

8. Un cop tinguem escrita la narració, observarem si hem utilitzat bé els signes de puntuació i repassarem l'ortografia. També ens fixarem si hem tingut present l'ús dels adjectius, així com l'ús de comparacions i metàfores, per fer més bonica la nostra història i per donar més informació als lectors i lectores. Per fer-ho, podem corregir les històries escrites entre tots i totes. Pensarem en metàfores de l'estil: o bé la selva és una farmàcia natural, a causa de la gran quantitat d'herbes i plantes medicinals que hi ha. O bé la selva com els pulmons de la Terra, per la important funció que fan d'oxigenació... Pensarem força adjectius per matisar les olors, la llum, les tonalitats de colors... de la selva. Farem una bona descripció dels micos titís.

12. BIBLIOGRAFIA

FICCIÓ I CIÈNCIA, CIÈNCIA-FICCIÓ

Cicle inicial

CASTELLANO, Pep; NIETO, Canto: *Carmina, la pingüina que ve de l'Argentina*. Tàndem.

ESTRADA, Rafael: *El robot i la lluna*. Edebé.

MOLINA, Tomàs; *El Persas* (il·lust.): *Contes del temps*. La Galera.

MOLINA, Tomàs; *El Persas* (il·lust.): *Contes de la Terra*. La Galera.

MOLINA, Tomàs; *El Persas* (il·lust.): *Contes de l'Univers*. La Galera.

NYFFENEGGER, Beatrice: *Els estranys amics de la Mary Wood*. Cruilla

Cicle mitjà

ALIBÉS, Maria Dolors: *Màquines d'empaquetar fum i altres invents*. La Galera.

GAARDER, Jostein: *¿Que hi ha algú?* Empúries.

HAWKING, Stephen; HAWKING, Lucy: *La clau secreta de l'univers*. Montena.

HAWKING, Stephen; HAWKING, Lucy: *El tesoro cósmico*. Montena.

SANTIAGO, Roberto: *Jon i la màquina de la por*. Edebé.

SHELLEY, Mary: *Frankenstein*. La Galera (adaptació il·lustrada).

SORRIBAS, Sebastià: *Els astronautes del "Mussol"*. La Galera.

STEVENSON, R. L. *El cas misteriós del Dr. Jekyll i Mr. Hyde*. La Galera (adaptació il·lustrada).

TEIXIDOR, Emili: *Els secrets de la vida de la formiga Piga*. Cruilla.

VALLS, Coia: *L'ombra dels oblidats*. Barcanova.

VERNE, Jules: *La volta al món en 80 dies*. La Galera (adaptació il·lustrada).

Cicle superior

CARLYLE, David: *Skyland: Illes en el cel*. La Galera.

ENZENSBERGER, Hans Magnus: *El dimoni dels nombres*. Siruela.

GISBERT, Joan Manuel: *Històries secretes de l'espai*. Edebé.

HADDON, Mark: *Barrabum! (o 70.000 anys llum)*. La Magrana.

HAWKING, Stephen; HAWKING, Lucy: *La clau secreta de l'univers*. Montena.

HAWKING, Stephen; HAWKING, Lucy: *El tesoro cósmico*. Montena.

HULME, John: *Los Seems. Un segundo perdido*. Ediciones B.

HULME, John: *Los Seems. Fallo técnico*. Ediciones B.

KELLY, Jacqueline: *L'evolució de la Calpurnia Tate*. La Galera.

LIENAS, Gemma: *Les balenes desorientades*. La Galera.

LIENAS, Gemma: *La glacera verinosa*. La Galera.

LIENAS, Gemma: *El llac assassí*. La Galera.

LIENAS, Gemma: *Els lemmings bojós*. La Galera.

LIENAS, Gemma: *L'asteroide destructor*. La Galera.

LIENAS, Gemma: *Els elefants enfurismats*. La Galera.

LIENAS, Gemma: *Els pous contaminats*. La Galera.

LIENAS, Gemma: *L'amenaça del virus mutant*. La Galera.

MALLEY, Gemma: *La declaración*. Salamandra.

MILÉSI, Raymond: *Atrapat en el futur*. Cruilla.

NESSMANN, Philippe: *A la conquesta del cel*. Bambú.

NESSMANN, Philippe: *Sota la sorra d'Egipte. El misteri de Tutankamon*. Bambú.

NESSMANN, Philippe: *A l'altre extrem de la Terra. La volta al món de Magalhães*. Bambú.

NESSMANN, Philippe: *A la recerca del riu sagrat. Les fonts del Nil*. Bambú.

NESSMANN, Philippe: *En perill de mort. La conquesta del Pol*. Bambú.

PRATS, Lluís; ROIG, Enric: *El laboratorio secreto*. Bambú.

Lectors avançats

ALONSO, Ana; PELEGRÍN, Javier: *La llave del tiempo* (saga). Anaya.

ASIMOV, Isaac: *Trilogia de la Fundació: Fundació, Fundació i imperi*,

La segona Fundació. Proa.
ASIMOV, Isaac: *Jo, robot*. Proa.
ASIMOV, Isaac: *Viaje alucinante II*. Debolsillo.
BECKETT, Bernard: *Gènesi*. Estrella Polar.
BRADBURY, Ray: *Les cròniques marcianes*. Proa.
BRADBURY, Ray: *Fahrenheit 451*. Labutxaca.
BOYCE, Frank Cottrell: *Còsmic*. Cruïlla
GORDON, Roderick; **WILLIAMS**, Brian: *Túnel*. Estrella Polar.
HERNÁNDEZ I SONALI, Lluís: *Certificat C99+*. La Galera.
LEM, Stanislaw: *Retorno de las estrellas*. Alianza.
LEM, Stanislaw: *Solaris*. Pleniluni.
PEDROLO, Manuel de: *Mecanoscrit del segon origen*. Ed. 62.
RIBAS FIGUERAS, Miquel: *Helpers*. Bambú.
SHELLEY, Mary: *Frankenstein*. Bromera.
STEVENSON, R.L. *El cas misteriós del Dr. Jekyll i Mr. Hyde*. La Magrana.
VERNE, Jules: *20.000 llegües de viatge submarí*. Cruïlla.
VERNE, Jules: *La volta al món en 80 dies*. Cruïlla.
VERNE, Jules: *La esfinge de los hielos*. Akal.
VERNE, Jules: *La casa de vapor*. Debolsillo.
VERNE, Jules: *Viatge al centre de la Terra*. La Galera.
WYNDHAM, John: *El dia dels trífids*. La Magrana.
WYNDHAM, John: *Les crisàlides*. Empúries.

CIÈNCIA AMB UN PESSIC DE FICCIÓ

Cicle inicial

ANDERSON, Judith: *Hi havia una vegada una eruga*. Barcanova.
ANDERSON, Judith: *Hi havia una vegada un capgròs*. Barcanova.
ANDERSON, Judith: *Hi havia una vegada una llavor*. Barcanova.
ANDERSON, Judith: *Hi havia una vegada una gota de pluja*. Barcanova.

ARÀNEGA, Susanna: *L'aigua*. La Galera.
ARDAGH, Philip: *Bitxos*. La Galera.
ARDAGH, Philip: *El cos*. La Galera.
O'LEARY, John: *Les màquines del professor Talpó*. Combel

Cicle mitjà

ARNOLD, Nick: *Los misterios del azar*. Oniro.
DEGOS, Laurent: *Los órganos del cuerpo*. Oniro.
LABBÉ, Brigitte; **PUECH**, Michel: *El cos i la ment*. Cruïlla.
PLUCHET, Blandine: *Fisi Ka y el enigma del espejo*. Oniro
PLUCHET, Blandine: *Fisi Ka y el fantasma electrón*. Oniro
PLUCHET, Blandine: *Fisi Ka y la piedra misteriosa*. Oniro
PLUCHET, Blandine: *Fisi Ka y las energías renovables*. Oniro
PLUCHET, Blandine: *Fisi Ka y la dama locomotora*. Oniro

Cicle superior

ANDRÉASSIAN, Vazken; **LERAT**, Julien: *El sorprendente mundo del agua*. Oniro.
ARNOLD, Nick: *Los misterios del azar*. Oniro.
BOUQUET, Alain: *La vida de una estrella*. Oniro.
DEGOS, Laurent: *Los órganos del cuerpo*. Oniro.
DUBRULLE, Bérengère; **MASSON-DELMOTTE**, Valérie: *El clima*. Oniro.
HERRICK, John: *El mundo de los microbios*. Oniro.
LOPESINO, Jordi: *La meva primera guia sobre astronomia*. La Galera
RITTAUD, Benoît: *Viaje al país de los números*. Oniro.
SCHWARTZ, Sophie: *La fábrica de sueños*. Oniro.
UZAN, Jean-Philippe: *La gravedad*. Oniro.

FICCIÓ AMB UN POLSIM DE CIÈNCIA

Cicle inicial

- BAILEY**, Helen: *Gina Tarongina*. La Galera.
CALATAYUD, Miguel: *Una balena a la banyera*. Cruilla
DURAN, Teresa; **GISBERT**, Montse: *El segle més nou del món*. Tàndem.
GARCIA LLORCA, Antoni; **JULIÀ**, Carme: *Les quatre estacions*. La Galera.
MARÍN, Glòria: *La llufa, quina mofeta!* Barcanova.
MARTÍ, Pere: *La tortuga d'en Hans*. Barcanova.
MOLIST, Pep; **VALVERDE**, Mikel: *Pere i els animals*. La Galera.
RAMON, Elisa: *Les erugues*. Barcanova.
RIBA, Sió; **JULIÀ**, Carme: *El rei Sol i la reina Lluna*. La Galera.
RIBA, Sió; **ROVIRA**, Francesc: *Nico i els núvols*. La Galera.
ROCA, M. Carme: *Les formigues s'han refredat*. Alfaguara.
VAN DEN ABEELE, Véronique; **DUBOIS**, Claude: *La meva àvia té Alz... no sé què*. Cruilla.

Cicle mitjà

- BOSCH**, Lolita: *El zoo de la Lolita*. Alfaguara.
BREZINA, Thomas: *Qui ha segrestat el Faraó?* Cruilla
COMELLES, Salvador: *Caps i potes*. Barcanova.
GRASDORF, Erich: *Tassie, el llop amb pell de tigre*. Cruilla
JANER MANILA, Gabriel: *Viatge a l'interior del fred*. Cruilla
MARTIN, Paul; **BOISTEAU**, Manu: *Els experiments del professor Von Skalpel*. Estrella Polar.
PUJADÓ, Miquel: *El genial oncle Anastasi*. Estrella Polar.
STILTON, *El secret de l'illa de les balenes*. Estrella Polar.
VILA, Anna: *L'Albert i els coloms missatgers*. Barcanova.

Cicle superior

- HERGÉ**: *El tresor de Rackham el Roig*. Juventud
LORMAN, Josep: *El nen que jugava amb les balenes*. Cruilla
MARTÍN, Andreu; **RIBERA**, Jaume: *El mentalista*. Cruilla
PRATS, Joan de Déu: *Històries d'arbres i un gira-sol*. Tàndem.
STEINBECK, John: *La perla*. Vicens-Vives

